

A survey on the performance of industrial and agricultural cooperative activities in a competitive market

Alireza Rabet *¹, Moharam Ainollahi ²

1. & 2. Assistant Prof., Department of Economic, Social and Extension Research, Zanjan Agricultural and Natural Resources Research and Education Center, AREEO, Zanjan, Iran.

CITATION: Rabet, A. Y. & Ainollahi, M. (2024). A survey on the performance of industrial and agricultural cooperative activities in a competitive market, *Labor and Social Welfare*, 12(48), 1-28. (In Persian).

DOI: <https://doi.org/10.22034/AJCOOP.2023.336157.1772>

ARTICLE INFO

Keywords:

- Competitiveness
- Cooperation socio-economic factors infrastructure factors management factors

Received:

16 April 2022

Revised:

22 October 2023

Accepted:

22 November 2024

Available online:

15 March 2024

ABSTRACT

Context and purpose: One of the fundamental problems of agricultural and industrial cooperatives in Zanjan is their weak competitiveness. This applied study was conducted with the aim of examining the status of cooperative enterprises in the competitive market space.

Methodology/approach: Statistical population of this study included agricultural and industrial cooperatives operating in the province. Out of a total of 265 active agricultural cooperatives and 123 industrial cooperatives, 157 agricultural cooperatives and 93 industrial cooperatives were selected and analyzed by stratified random sampling. Four criteria including economic, socio-cultural, managerial and infrastructural- institutional indicators were investigated and to assess the competitiveness of the cooperatives.

Findings and conclusions: The Results showed that economic and infrastructural indicators play a significant role in the competitiveness cooperatives with average values of 3.37 and 3.36, respectively. In terms of socio-cultural and managerial indicators, industrial cooperatives face greater challenges than agricultural cooperatives. While infrastructural and institutional challenges are more evident in agricultural cooperatives. Industrial cooperatives are more problematic than agricultural cooperatives in terms of policy and planning indicators, knowledge and awareness, experience and expertise. Changing attitudes of governments and organizations related to the cooperative sector, creating and promoting public participation, increasing knowledge and awareness, improving skills, training members and creating social incentives to invest in cooperative enterprises, by increasing the incentive for members, financial and legal government support to and facilitate the process are the most important factors in this regard. Establishment of cooperatives, marketing and legal reforms to support cooperatives comprehensively, improvement of social culture, creation and strengthening of social capital, in addition to improvement of investment security are important factors to the competitiveness of agricultural and industrial cooperatives.

Originality: Previous studies have examined the status of agricultural or industrial cooperative enterprises, but this study simultaneously investigates and compares the situation of these enterprises in terms of competitiveness.

EXTENDED ABSTRACT

Context and purpose: One of the fundamental problems of agricultural and industrial cooperatives in Zanjan is their weak competitiveness. This applied study was conducted with the aim of examining the status of cooperative enterprises in the competitive market space.

Methodology/approach: Statistical population of this study included agricultural and industrial cooperatives operating in the province. Out of a total of 265 active agricultural cooperatives and 123 industrial cooperatives, 157 agricultural cooperatives and 93 industrial cooperatives were selected and analyzed by stratified random sampling. Four criteria including economic, socio-cultural, managerial and infrastructural- institutional indicators were investigated and to assess the competitiveness of the cooperatives.

Findings and conclusions: The Results showed that economic and infrastructural indicators play a significant role in the competitiveness cooperatives with average values of 3.37 and 3.36, respectively. In terms of socio-cultural and managerial indicators, industrial cooperatives face greater challenges than agricultural cooperatives. While infrastructural and institutional challenges are more evident in agricultural cooperatives. Industrial cooperatives are more problematic than agricultural cooperatives in terms of policy and planning indicators, knowledge and awareness, experience and expertise. Changing attitudes of governments and organizations related to the cooperative sector, creating and promoting public participation, increasing knowledge and awareness, improving skills, training members and creating social incentives to invest in cooperative enterprises, by increasing the incentive for members, financial and legal government support to and facilitate the process are the most important factors in this regard. Establishment of cooperatives, marketing and legal reforms to support cooperatives comprehensively, improvement of social culture, creation and strengthening of social capital, in addition to improvement of investment security are important factors to the competitiveness of agricultural and industrial cooperatives.

Originality: Previous studies have examined the status of agricultural or industrial cooperative enterprises, but this study simultaneously investigates and compares the situation of these enterprises in terms of competitiveness.

*Corresponding author

E-mail addresses: A.Rabet@Areco.ac.ir (A. Rabet), M.Ainollahi@yahoo.com (M. Ainollahi).

بررسی وضعیت فعالیتهای شرکتهای تعاونی بخش صنعتی و کشاورزی در فضاهای بازار رقابتی

علیرضا رابط^{۱*}، محرم عین‌اللهی^۲

۱. ۲. استادیار بخش تحقیقات اقتصادی- اجتماعی، مرکز تحقیقات و آموزش کشاورزی و منابع طبیعی استان زنجان، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، زنجان، ایران.

استناد: رابط، علیرضا و محرم، عین‌اللهی. (۱۴۰۲). بررسی وضعیت فعالیتهای شرکتهای تعاونی بخش صنعتی و کشاورزی در فضاهای بازار رقابتی. فصلنامه تعاون و کشاورزی، ۱۲(۴۸): ۱-۲۸.

DOI: <https://doi.org/10.22034/AJCOOP.2023.336157.1772>

چکیده

زمینه و هدف:

این پژوهش به منظور بررسی وضعیت فعالیتهای شرکتهای تعاونی کشاورزی و صنعتی استان زنجان در فضاهای بازار رقابتی اجرا شده است.

روش‌شناسی / رهیافت:

این تحقیق از نوع پژوهش‌های کاربردی است و جامعه آماری آن، شرکتهای تعاونی‌های فعال کشاورزی و صنعتی استان زنجان است. در این تحقیق از مجموع ۲۶۵ شرکت تعاونی کشاورزی و ۱۲۳ شرکت تعاونی صنعتی در حال بهره‌برداری، تعداد ۱۵۷ شرکت تعاونی کشاورزی و ۹۳ شرکت تعاونی صنعتی با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده طبقه‌ای انتخاب و بررسی شده است. به منظور ارزیابی مطلوبیت شاخص‌های رقابت‌پذیری شرکتهای تعاونی، چهار شاخص اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی، مدیریتی و زیرساختی- نهادی مورد بررسی و ارزیابی قرار گرفته است.

یافته‌ها و نتیجه‌گیری:

نتایج این مطالعه نشان داد که از بین شاخص‌های مورد مطالعه، شاخص‌های اقتصادی و زیرساختی به ترتیب با میانگین ۳/۳۶ و ۳/۳۷ نقش بیشتری در رقابت‌پذیری شرکتهای تعاونی دارند. همچنین در شاخص‌های مدیریتی و فرهنگی- اجتماعی چالش‌های شرکتهای تعاونی صنعتی نسبت به شرکتهای تعاونی کشاورزی بیشتر است. چالش‌های زیرساختی- نهادی در شرکتهای تعاونی کشاورزی نیز نسبت به شرکتهای تعاونی صنعتی بیشتر به چشم می‌خورد. در زیرشاخص‌های برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری؛ دانش و آگاهی، تجربه و تخصص؛ مشکلات شرکتهای تعاونی صنعتی نسبت به شرکتهای تعاونی کشاورزی بیشتر است. تغییر نگرش دولت و نهادهای وابسته به بخش تعاون، ایجاد و ارتقای مشارکت ملی، ارتقای سطح دانش و آگاهی، افزایش مهارت، آموزش اعضا، ایجاد انگیزش در جامعه جهت سرمایه‌گذاری در شرکتهای تعاونی، ارتقای انگیزش اعضا، حمایت‌های مالی و قانونی دولت، تسهیل فرآیند تشکیل شرکتهای تعاونی، بازاریابی، بازاریابی، تغییر قوانین در راستای حمایت همه‌جانبه از شرکتهای تعاونی، فرهنگ‌سازی در جامعه، ایجاد و تقویت سرمایه اجتماعی و ارتقای امنیت سرمایه‌گذاری نقش بارزی را در رقابت‌پذیری تعاونی‌های کشاورزی و صنعتی بر عهده دارند.

اصالت / نوآوری:

مطالعات قبلی به بررسی وضعیت شرکتهای تعاونی‌های کشاورزی یا صنعتی پرداخته‌اند ولی این مطالعه به‌طور هم‌زمان وضعیت این شرکت‌ها را از لحاظ رقابت‌پذیری بررسی کرده و باهم مورد مقایسه قرار داده است.

اطلاعات مقاله

واژگان کلیدی:

- رقابت‌پذیری
- تعاونی تولید
- عوامل اقتصادی - اجتماعی
- عوامل زیرساختی
- عوامل مدیریتی

تاریخ دریافت:

۱۴۰۱/۰۱/۲۷

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۲/۰۷/۲۲

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۲/۰۹/۱

تاریخ برخط:

۱۴۰۲/۱۲/۲۵

*نویسنده مسئول

پست الکترونیک: A.Rabet@areeo.ac.ir، (ع، رابط)، m.ainollahi@yahoo.com، (م، عین‌اللهی).

بر اساس اصول ۴۳ و ۴۴ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، بخش تعاون یکی از بخش‌های مهم اقتصادی کشور است (Constitutional Council, 2023). تحلیل فضای کسب‌وکار در ایران پیش‌نیاز اولیه در شناخت و برنامه‌ریزی برای این بخش است. بررسی وضعیت موجود فضای کسب‌وکار در ایران برای ورود به بازارهای رقابت جهانی، فاصله زیادی با وضعیت مطلوب دارد (Parliament, 2018).

امروزه یکی از ویژگی‌های شرکت‌های موفق، برخورداری از قدرت رقابت‌پذیری است. با گسترش فرآیند جهانی‌شدن و پیشرفت روزافزون فناوری و مبادلات سریع اطلاعات، تغییرات اساسی در الگوی مصرف و تقاضا ایجاد شده که دنیای تجارت را وارد عرصه جدیدی از فعالیت نموده و مفهوم رقابت‌پذیری را به‌عنوان عامل مهم تمایز بین شرکت‌های مختلف مطرح ساخته است. با توجه به این موضوع، نگاه‌ها و صنایع مختلف برای رقابت‌پذیری خود تلاش می‌کنند تا عوامل مؤثر بر آن را شناسایی و برای تقویت آن‌ها تلاش کنند. سازمان‌ها به‌منظور بهبود مداوم مزیت رقابتی خود، ناگزیرند به نیازهای در حال تغییر با سرعت بیشتری پاسخ دهند. این پاسخگویی از طریق کاهش هزینه‌ها، بهبود کیفیت، مشتری‌مدار بودن و درنهایت افزایش نوآوری و ارتقای بهره‌وری میسر خواهد شد (Ashtianpour & Zand Hesami, 2013).

به باور بسیاری از پژوهشگران رقابت‌پذیری مفهومی چندبعدی است (Ambastha & Momaya, 2004). رقابت‌پذیری تعریف واحدی ندارد اما در تمامی تعریف‌های ارائه‌شده، این وجه مشترک است که رقابت‌پذیری؛ قابلیت‌ها و توانمندی‌هایی است که یک شرکت، صنعت، منطقه یا کشور از آن بهره می‌برد و می‌تواند آن را حفظ کند تا در صحنه ملی یا بین‌المللی توانایی افزایش سهم بازار و سوددهی بالا برای دوره طولانی را داشته باشد. به بیان دیگر، رقابت‌پذیری در بین شرکت‌ها یعنی امکان به دست آوردن موفقیت

شرکت تعاونی، اجتماع اشخاص حقیقی یا حقوقی است که باهدف رفع نیازمندی‌های مشترک و برای دستیابی به اهداف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی طبق اصول مطرح‌شده در قانون تعاون، تشکیل می‌شود (MCLS, 2022).

اکثر صاحب‌نظران معتقدند که مفهوم تعاون بسیار گسترده است و بخش تعاون فعالیت‌های اقتصادی و غیراقتصادی متعددی را دربر می‌گیرد که قشر کثیری از مردم به‌طور مستقیم و غیرمستقیم در آن مشارکت دارند.

فضای کسب‌وکار از حوزه‌های استراتژیک توسعه صنعتی است و به عواملی چون بهره‌وری و اشتغال نیروی کار، سرمایه‌گذاری، آزادی‌های اقتصادی تولیدکنندگان و ظرفیت‌های تولیدی وابسته است. علاوه بر آن، توسعه اقتصادی بر پایه رقابت‌پذیری کشورها استوار است و سلامت محیط کسب‌وکار از عوامل رقابت‌پذیری کشورها در اقتصاد جهانی است (Valibeigi & Panahi, 2010).

تعاونی‌های تولید به‌عنوان سازمان‌هایی که فعالیت‌های تولیدی را در سایه فعالیت‌های جمعی انجام می‌دهند، نقش بسیار مهمی در توسعه کشورها دارند. تعاونی‌ها با اولویت دادن انسان نسبت به سرمایه، به دنبال یک اقتصاد پایدار، انسانی و اجتماعی هستند (Zare Shahabadi et al., 2014). تعاونی‌ها در ایجاد اشتغال پایدار و درآمدزایی هم به واحدها برتری دارند زیرا متکی به اعضا هستند. وضعیت تعاونی‌ها در دنیا همواره رو به رشد است. این رشد و توسعه تعاونی‌ها برخاسته از مشارکت، توانمندی، هم‌افزایی و عقلانیت جمعی است (CORC, 2022). بر اساس گزارش سازمان توسعه صنعتی سازمان ملل متحد (یونیدو)، کسب‌وکارهای کوچک و متوسط (تعاونی‌ها)، نقش بسیار مهمی در ایجاد اشتغال و کاهش فقر دارند (Tafvizi Vani et al., 2015).

مناسب و پایدار در صنعت و بازاری که شرکت در آن فعالیت می‌کند (Mashhadi, 2014). همچنین، رقابت‌پذیری به توانایی یک بنگاه، شرکت، صنعت یا کشور در استفاده مؤثر از منابع طبیعی، انسانی یا مادی خود اطلاق می‌شود (Baumann & Hamin, 2011).

رقابت شرکت‌های تعاونی در بازار مستلزم اتخاذ سازوکارها، استفاده بهینه و صحیح از منابع، افزایش سطح کمی و کیفی تولیدات در کنار ارائه خدمات مناسب است.

ایجاد فضای رقابتی و ارتقای سطح رقابت‌پذیری داخلی و بین‌المللی، زمینه‌های لازم برای ورود به فرایند جهانی‌شدن را فراهم می‌آورد (Rasekhi et al., 2016).

رقابت، عامل پویایی و کارآمدی اقتصاد است و هرچه شاخص‌های رقابتی بودن یک اقتصاد بالاتر باشد، آن اقتصاد توانمندتر و توسعه‌یافته‌تر است. رقابت، خلاقیت و نوآوری را افزایش می‌دهد و صاحبان صنایع و فعالان اقتصادی را ترغیب می‌کند تا با افزایش بهره‌وری و نوآوری ضمن کسب سود و سهم بیشتر، کالاها و خدمات باکیفیت‌تری را به مشتریان عرضه کنند. اقتصاددانان در مورد اهمیت و نقش رقابت در ارتقا و توسعه اقتصاد ملی اتفاق نظر دارند. در عرصه کسب‌وکار، رقبا همواره در تلاش برای دستیابی به برتری و سبقت گرفتن از یکدیگر هستند (Shirkavand, 2014).

شرکت‌های تعاونی از طریق افزایش و ساماندهی تولید محصولات کشاورزی، می‌توانند نقش مؤثری در تأمین امنیت غذایی ایفا کنند. همچنین این شرکت‌ها با افزایش بهره‌وری تولید در بخش کشاورزی می‌توانند به کاهش فقر در مناطق روستایی کمک کنند. نرخ بالای وابستگی درآمدی روستاییان به فعالیت‌های کشاورزی و تولیدات جانبی آن، توجه به توسعه کشاورزی را به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های مؤثر بر توسعه روستایی در کشور ضروری ساخته است. در این راستا

شرکت‌های تعاونی‌های تولید کشاورزی می‌توانند با مشارکت کشاورزان و استفاده بهینه و مطلوب از منابع و نیروی انسانی و فنی، افزایش تولیدات و درآمد کشاورزان را فراهم آورند و توسعه بخش کشاورزی را تسهیل نمایند (Hasanzadeh et al., 2023).

اما علی‌رغم گستردگی، این شرکت‌ها از جایگاه مناسبی برخوردار نیستند و مشکلات زیادی در تأمین اعتبار، تولید، تأمین نهاده‌های کشاورزی، بازاریابی محصولات کشاورزی تولیدی و به‌طورکلی در رقابت‌پذیری دارند.

فعالان بخش تعاون در استان زنجان نیز بر این باورند که ریشه بسیاری از ناکامی‌های بخش تعاون؛ پایین بودن فرهنگ تعاون در کشور، نگاه تبعیض‌آمیز نسبت به فعالیت‌های بخش خصوصی و تعاونی، بالا بودن تصدی‌گری‌های دولتی، کم‌رنگ بودن فضای رقابت، ضعف در صادرات و حمایت ناکافی و بی‌اعتمادی نظام بانکی به تعاونی‌ها است.

تعداد زیادی از شرکت‌های تعاونی موجود در استان زنجان در عرصه رقابت با سایر بخش‌های اقتصادی به دلایل گوناگون دچار مشکلات هستند. از این رو، توجه به موضوع رقابت‌پذیری و افزایش میزان آن در بین تعاونی‌ها، می‌تواند نقش مهمی در رشد و توسعه بنگاه‌های اقتصادی ایفا کند. در این میان، توجه به جنبه‌های مدیریتی و برنامه‌ریزی درست می‌تواند در ایجاد اشتغال، بهبود درآمد، افزایش تولید و تحقق عدالت اقتصادی و اجتماعی مؤثر واقع شود.

وجود مشکلات مالی و اقتصادی، ضعف در سیستم مالی و اعتباری، ناکارآمدی سیستم بازاریابی و بازار رسانی، ناکافی بودن حمایت‌های دولتی، نبود انگیزه کافی برای فعالیت، ضعف مدیریت، کمبود نقدینگی و سرمایه، کاربرد نبود آموزش‌های ارائه‌شده، مجهز نبودن به استانداردهای روز، ضعف حمایت‌های بانکی، وجود اختلاف‌سلیقه در بین اعضا، پایین بودن تقاضا و سودآوری ناکافی از جمله مسائل مبتلا به شرکت‌های

مجموعه‌ای از سطح رفاه است که می‌توان از طریق اقتصاد به دست آورد؛ به عبارت دیگر، اقتصادی رقابتی‌تر است که در طول زمان به رشد سریع‌تری دست یابد (Mirhassani, 2012). رقابت‌پذیری در سطوح مختلف محصول، بنگاه، صنعت و کشور مفهوم متفاوتی دارد. در علم اقتصاد، رقابت‌پذیری در دو سطح خرد و کلان تعریف و مورد ارزیابی قرار می‌گیرد. در مقیاس خرد، رقابت‌پذیری به ارزشی که یک محصول در مقایسه با رقیب برای مشتری می‌آفریند، گفته می‌شود؛ به عبارت دیگر، رقابت‌پذیری در سطح خرد معادل توانایی یک بنگاه در عرضه محصول قابل رقابت در بازار است. در این سطح، رقابت‌پذیر بودن محصول یک بنگاه می‌تواند مزیتی قیمتی یا غیر قیمتی باشد. مزیت قیمتی توانایی تولید یک محصول در یک کیفیت معین با قیمت کمتر است. در حالی که مزیت غیر قیمتی یک بنگاه نسبت به رقیب، توانایی در عرضه محصولی است که مصرف‌کنندگان آن را نسبت به محصول بنگاه‌های دیگر متمایز ارزیابی می‌کنند. این تمایز ممکن است افقی یعنی نزدیک‌تر بودن به خواست مصرف‌کنندگان یا عمودی یعنی برخورداری از کیفیت بالاتر باشد. در هر صورت، محصول این بنگاه رقابت‌پذیر خواهد بود و مصرف‌کننده حاضر است برای آن قیمت بالاتری را بپردازد (Kordbacheh & Emami, 2011).

از دیدگاه اقتصاد کلان، رقابت‌پذیری به توانایی یک ملت جهت استفاده مؤثر از منابع طبیعی، انسانی یا مادی خود اشاره می‌کند (Baumann, 2011) و هدف اولیه رقابت‌پذیری در سطح کلان، افزایش رفاه شهروندان یک کشور است که آن را از طریق درآمد شخصی، استاندارد زندگی، توسعه انسانی یا عدالت اجتماعی می‌توان بررسی کرد (Gharakhani Dehsorkhi, 2015).

تعاونی است (Amin Bidakhti & Zargar, 2011). در این راستا، پژوهش حاضر باهدف بررسی وضعیت فعالیت‌های شرکت‌های تعاونی استان زنجان در فضاهای بازار رقابتی اجرا شده و برای دستیابی به اهداف مطالعه، موارد زیر دنبال شده است.

۱- بررسی وضعیت شرکت‌های تعاونی استان زنجان از نظر نوع فعالیت.

۲- بررسی مشکلات و چالش‌های پیش روی شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی استان.

۳- بررسی وضعیت رقابت‌پذیری شرکت‌های تعاونی جهت عرضه و فروش محصولات تولیدی.

بر این اساس این مطالعه به دنبال پاسخگویی به سؤالات زیر است:

- ✓ مؤلفه‌های تشکیل دهنده و مؤثر بر رقابت‌پذیری شرکت‌های تعاونی استان زنجان کدامند؟
- ✓ میزان اهمیت هریک از مؤلفه‌های رقابت‌پذیری در شرکت‌های تعاونی استان زنجان چقدر است؟
- ✓ وضعیت موجود هریک از مؤلفه‌های رقابت‌پذیری شرکت‌های تعاونی استان زنجان چگونه است؟

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

مفهوم رقابت‌پذیری

رقابت از جمله موضوعاتی است که کارشناسان اقتصادی همواره از آن به‌عنوان راهکاری برای رشد اقتصادی و بهره‌گیری بهینه از منابع اقتصادی یاد می‌کنند (Ahmadian, 2015). پورتر^۱ از منظر اقتصادی رقابت‌پذیری را مترادف با بهره‌وری و چگونگی استفاده یک سازمان یا ملت از منابع انسانی، سرمایه و منابع طبیعی خود تعریف می‌کند. بر اساس گزارش رقابت‌پذیری جهانی، رقابت عبارت است از مجموعه‌ای از نهادها، سیاست‌ها و عواملی که سطح بهره‌وری را تعیین می‌کنند. سطح بهره‌وری نیز شامل

¹ Michael Porter

در سال‌های اخیر تحقیقات گسترده‌ای در زمینه رقابت‌پذیری در واحدهای اقتصادی انجام شده که در ادامه به برخی از مطالعات مرتبط با رقابت‌پذیری شرکت‌های تعاونی اشاره شده است.

جمینی و همکاران (Jamini et al., 2022) به بررسی و تحلیل نقش سرمایه اجتماعی بر عملکرد تعاونی‌های روستایی در استان فارس پرداخته و نتیجه گرفتند که وضعیت کلی سرمایه اجتماعی در میان اعضای تعاونی‌های روستایی استان فارس بالاتر از متوسط بوده و قابل قبول است و سرمایه اجتماعی بر عملکرد تعاونی‌های روستایی مورد مطالعه در استان فارس اثر مثبتی و معنی‌داری بر جای گذاشته است.

کلانتری و همکاران (Kalantari et al., 2022) عوامل پیش‌برند و بازدارنده موفقیت تعاونی‌های کشاورزی استان البرز را مطالعه کردند. آن‌ها شش عامل اجتماعی، فردی، اقتصادی، آموزشی، حقوقی و محیطی را به‌عنوان عوامل پیش‌برند معرفی کرده و اظهار داشتند که این عوامل در مجموع ۷۸/۹ درصد از کل واریانس عوامل پیش‌برند موفقیت را تبیین می‌کنند. درحالی‌که پنج عامل مدیریتی - آموزشی، اقتصادی، اجتماعی، حقوقی و محیطی در مجموع ۶۱/۶ درصد از کل واریانس عوامل بازدارنده موفقیت تعاونی‌ها را تبیین می‌کنند.

رحیمی و همکاران (Rahimi et al., 2021) با بررسی تعاونی‌های فعال در استان لرستان دریافتند که مشارکت اعضا در اداره امور تعاونی‌ها بیشتر از سطح متوسط است و نتایج تحلیل معادلات ساختاری رابطه بین ابعاد مشارکت اعضا و موفقیت‌های تعاونی‌های کشاورزی را تأیید کرد.

میمنت آبادی و همکاران (Meymanatabadi et al., 2020) با استفاده از روش داده‌بنیاد به مطالعه تبیین مهم‌ترین عوامل مؤثر بر نظام اقتصاد تعاونی‌های ایران در دهه آینده پرداخته و عوامل مؤثر بر اقتصاد تعاونی‌های ایران بر اساس نظریه رشد و بالندگی را

رقابت در بازار شامل رقابت بین کلیه تأمین‌کنندگانی است که نیازهای مشابهی از مشتری را برآورده می‌سازند. رقابت فرایندی است پویا برای کشف ناشناخته‌هایی که طی آن روش‌های تولید و محصولات برتر معرفی می‌شود و تعدادی شرکت، بنگاه یا صنعت جهت کسب سهم بازار و سود بیشتر تلاش می‌کنند (Kotler & Armstrong, 2018). افزایش شدت رقابت در بازارهای جهانی در طول دو دهه گذشته برای تعدادی از شرکت‌ها مشکلاتی از قبیل از دست دادن سهم بازار و کاهش سود را به همراه داشته است. در یک اقتصاد جهانی شده، رقابت‌پذیر بودن به معنای امکان به دست آوردن موقعیت مناسب و پایدار در بازارهای بین‌المللی است. رقابت‌پذیری ملی عبارت است از میزان تولید کالاها و خدماتی که توسط یک کشور می‌تواند به بازارهای بین‌المللی راه یابد. ضمن آنکه در همین مدت درآمد واقعی شهروندان خود را بهبود بخشد و یا حداقل از کاهش آن جلوگیری کند. به‌عبارت‌دیگر، نظام‌های اقتصادی رقابتی‌تر معمولاً از توانایی تولید درآمد بالاتری برای شهروندان خود برخوردار هستند (Asgharizadeh & Mehrgan, 2008).

رقابت‌پذیری بنگاه

در زمینه رقابت‌پذیری بنگاه دو مکتب فکری متفاوت وجود دارد. رویکرد مبتنی بر فناوری و رویکرد مبتنی بر شایستگی. فناوری اطلاعات باعث بهبود کارایی و ایجاد مزیت استراتژیک می‌شود. بر اساس رویکرد مبتنی بر شایستگی، شرکت‌ها، مهارت‌ها و شایستگی‌های منحصربه‌فرد خود را از طریق تحکیم و تثبیت داخلی و خارجی شناسایی کرده و تحت کنترل درمی‌آورند؛ به‌بیان‌دیگر، در این رویکرد، فناوری اساس رقابت‌پذیری است. درحالی‌که در رویکرد دوم، اساس سازمان یادگیرنده است که بر نقاط قوت به‌منظور ماندگاری از طریق الگوبرداری و پیش‌بینی و پاسخگویی اثربخش تأکید می‌شود (Aghazadeh et al., 2007).

تحت ۷ مقوله اصلی شامل اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، مدیریتی، سیاسی، محیطی و فناوری معرفی نمودند.

آجودانی و همکاران (Ajoudani et al., 2020) در مطالعه‌ای به بررسی موانع گسترش تعاونی‌های تولید کشاورزی محصولات زراعی در شهرستان شاهرود پرداختند. نتایج آن‌ها نشان داد که اعضای تعاونی آگاهی مناسبی نسبت به موانع و مشکلات بخش کشاورزی منطقه ندارند. آن‌ها موانع تعاونی‌های تولید کشاورزی را پنج عامل مدیریتی، شخصیتی و روان‌شناختی سیاسی و حمایتی گزارش نمودند. ورامینی و همکاران (Varamini et al., 2020) در تحلیل رقابت‌پذیری در تعاونی‌های کشاورزی به این نتیجه رسیده‌اند که یادگیری سازمانی و نوآوری سازمانی می‌تواند ۴۱ درصد از تغییرات رقابت‌پذیری و یادگیری سازمانی ۵۵ درصد از تغییرات نوآوری سازمانی را در تعاونی‌های کشاورزی تبیین نماید.

خرات و بخشنده (Khorat & Bakhshandeh, 2016) عوامل مؤثر بر رقابت‌پذیر شدن شرکت‌های تعاونی صنعتی در شهرستان اهواز را بررسی کردند. نتایج حاکی از آن است که متغیر توان خلاقیت و نوآوری نسبت به متغیر منابع ورودی بنگاه در رقابت‌پذیر شدن تعاونی‌های صنعتی اثرگذارتر است. درحالی‌که متغیر موقعیت در بازار بر رقابت‌پذیر شدن آن‌ها تأثیر معنی‌داری نداشته است. صادقی و همکاران (Sadeghi et al., 2017) به شناسایی و رتبه‌بندی عوامل مؤثر بر رقابت‌پذیری زنجیره تأمین با به‌کارگیری تکنیک‌های PLS-FAHP پرداخته‌اند. نتایج این تحقیق نشان داد که شراکت زنجیره تأمین مهم‌ترین عامل در رقابت‌پذیری آن است و پس از آن، قابلیت‌های فرآیندی مدیریت دانش در اولویت دوم قرار دارد.

میر فردی و همکاران (Mirfardi et al., 2017) به بررسی تأثیر مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی در عملکرد شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی شهرستان

بویراحمند پرداختند. نتایج حاصل از این پژوهش، مؤید تأثیر مشارکت اجتماعی، انسجام اجتماعی و آگاهی اجتماعی بر عملکرد شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی بود؛ به‌گونه‌ای که این متغیرها ۳۷/۷ درصد از تغییرات عملکرد شرکت‌های تعاونی را می‌تواند تبیین کنند. درحالی‌که متغیرهای اعتماد اجتماعی، سن، جنسیت، وضعیت تأهل، قومیت، سطح تحصیلات، سابقه فعالیت و سابقه عضویت اعضای شرکت‌های تعاونی، در عملکرد شرکت‌های تعاونی تأثیری ندارند.

شکرخدایی و فروزان‌فرد (Shokrkhodaii & Forozanfard, 2016) به طراحی مدل رتبه‌بندی رقابت‌پذیری بنگاه‌های اقتصادی در صنعت داروسازی ایران پرداخته‌اند. نتایج آن‌ها نشان داد که با طراحی فرایندی به‌منظور دستیابی به مدل اندازه‌گیری رقابت‌پذیری در صنایع می‌توان برای صنایع مختلف با استفاده از داده‌ها و اطلاعات صورت‌های مالی حسابرسی شده شرکت‌ها، مدل رتبه‌بندی رقابت‌پذیری طراحی نمود و با استفاده از مؤلفه‌های مدل برای هر شرکت کارنامه رقابت‌پذیری ارائه کرد.

دهقانی سلطانی و همکاران (Dehghani Soltani et al., 2016) با بهره‌گیری از روش معادلات ساختاری، عوامل مؤثر بر رقابت‌پذیری در شرکت‌های تعاونی صنعتی استان کرمان را بررسی کرده‌اند. نتایج پژوهش آن‌ها نشان داد که منابع ورودی بنگاه با ضریب معنی‌داری ۶/۸۸، موقعیت در بازار با ضرایب معنی‌داری ۵/۷۳، توان خلاقیت با ضریب معنی‌داری ۴/۴۰ و هوشمندی ساختاری سازمانی با ضریب معنی‌داری ۳/۰۲ تأثیر مثبت و معنی‌داری بر رقابت‌پذیری تعاونی‌های فعال صنعتی در استان کرمان دارند.

جونور و واندر (Junior & Wander, 2021) عوامل مؤثر بر موفقیت تعاونی‌های کشاورزی در کشور برزیل را مطالعه کردند. نتایج آن‌ها نشان داد که اهداف اجتماعی-اقتصادی، حرفه‌ای سازی مدیریت، تأمین منافع دارای چندین ذی‌نفع، مدیریت هزینه معاملات،

نیازهای مشتریان در ارتباط است. لیو (Liu, 2017) در پژوهشی در خصوص ایجاد مزیت رقابتی به این نتیجه رسیده که سرمایه اجتماعی و سرمایه انسانی نقش مهمی در ایجاد مزیت رقابتی دارند. مکین و راتنسیری (Makin & Ratnasiri, 2015) در پژوهشی با موضوع رقابت‌پذیری و هزینه‌های دولت در کشور استرالیا، نتیجه گرفتند که افزایش هزینه‌های کالاها و خدمات مهم‌ترین عامل در بدتر شدن شرایط رقابتی بوده و دولت نقش مهم و معنی‌داری در کاهش و یا افزایش توان رقابت و رقابت‌پذیری بنگاه‌های اقتصادی دارد. به‌طور کلی، از مطالعات داخلی و خارجی انجام‌شده در زمینه رقابت‌پذیری شرکت‌ها می‌توان دریافت که عوامل گوناگونی بر میزان رقابت‌پذیری شرکت‌های تعاونی صنعتی و کشاورزی تأثیرگذار هستند که مهم‌ترین آن‌ها توانایی شرکت‌ها در ارائه قیمت، کیفیت، ایجاد تنوع و مدنظر قرار دادن نیازهای مشتریان است.

روش‌شناسی پژوهش

تحقیق حاضر از لحاظ نوع پژوهش، توصیفی-تحلیلی و از لحاظ هدف، کاربردی است. روش گردآوری اطلاعات به‌صورت کتابخانه‌ای و میدانی (ابزار پرسش‌نامه) است. جامعه آماری پژوهش، شرکت‌های تعاونی‌های کشاورزی و صنعتی فعال استان زنجان است. در این پژوهش برای به دست آوردن اطلاعات موردنیاز از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌بندی‌شده و برای تعیین حجم نمونه از فرمول کوکران به‌صورت رابطه (۱) استفاده شده است.

$$n = \frac{Nt^2 pq}{Nd^2 t^2 pq} \quad (1)$$

که در آن:

N تعداد کل جامعه آماری

t ضریب اطمینان قابل قبول که از جدول t به دست می‌آید و مقدار آن در سطح معنی‌داری ۰.۵٪، برابر با ۱/۹۶ است.

مدیریت ریسک و نوسانات، بهبود تجارت، رقابت در برابر شرکت‌های سنتی، پذیرش فناوری توسعه پایدار و مسئولیت اجتماعی؛ ۱۰ عامل اصلی در موفقیت و عدم موفقیت تعاونی‌های کشاورزی هستند.

مون و لی (Moon & Lee, 2020) مطالعه‌ای را در مورد عوامل موفقیت و شکست تعاونی‌ها در کشور کره انجام دادند. نتایج آن‌ها نشان داد که برای موفقیت تعاونی‌ها علاوه بر حمایت از آژانس‌های امدادی، تلاش و همکاری اعضای تعاونی نیز ضروری است. همچنین تعاونی‌ها بایستی با تعریف روشن و دقیق، اهداف کوتاه‌مدت عملیاتی و روش‌های دستیابی به این اهداف از طریق همکاری اعضا، احساس مالکیت در بین اعضا را برای تحقق اهداف بلندمدت تقویت نمایند.

در مطالعه‌ای که توسط Brandão & Breitenbach (2019) به‌منظور شناسایی موانع و عوامل مؤثر بر موفقیت مدیریت تعاونی‌های کشاورزی در کشور برزیل انجام‌شده، نتایج نشان داده است که مهم‌ترین مشکلات موجود در موفقیت تعاونی‌های کشاورزی این است که شرکت‌های تعاونی ضمن حفظ وفاداری به اصول تعاون با سایر شرکت‌های موجود در این بخش رقابت کنند و تیمی که مسئولیت مدیریت تعاونی‌ها را بر عهده دارد، رقابت در بازارهای انحصاری را دشوار کرده است. علاوه بر آن، ضمن اینکه مشارکت اعضای تعاونی در مدیریت پایین است ولی اعضای تعاونی، رفتارهای فرصت‌طلبانه از خود بروز می‌دهند. این محققان در نهایت مشکلات کنونی در موفقیت تعاونی‌های کشاورزی را در سه گروه عوامل سیاسی و نهادی، رفتاری و فنی - اداری تقسیم‌بندی کردند.

کامنسکو و همکاران (Comanescu et al., 2018) پژوهشی در زمینه رقابت‌پذیری شرکت‌ها در فضای رقابتی انجام داده و نتیجه گرفتند که رقابت‌پذیری شرکت‌ها با توانایی آنان در ارائه قیمت، کیفیت و تنوع

پژوهش، عامل‌های اقتصادی (رقابتی)، مدیریتی، فرهنگی و اجتماعی، زیرساختی و نهادی تحقیق استفاده شده است. در ادامه با توجه به اهداف و فرضیات مطالعه، از طریق مشاوره با افراد متخصص و تعیین میزان اطمینان از طراحی درست پرسش‌نامه، سؤالات تحقیق، موردبررسی و بازنگری قرار گرفت. در نهایت پس از انطباق سؤال‌های پرسش‌نامه با موضوع و اهداف پژوهش، روایی پرسشنامه تأیید شد. برای محاسبه پایایی پرسش‌نامه طراحی شده، ابتدا پرسش‌نامه‌ها در بین ۳۰ نفر از اعضای جامعه توزیع شد. سپس با بهره‌گیری از نرم‌افزار آماری SPSS 26.0 پایایی پرسشنامه، تحلیل و میزان ضریب اعتماد بر اساس ضریب آلفای کرون‌باخ به مقدار ۸۷ درصد محاسبه شد که نشان می‌دهد پایایی پرسش‌نامه قابل قبول است. شاخص‌های موردنظر بر اساس دیدگاه‌های جامعه آماری، وزن دهی و اولویت‌بندی شد تا بر اساس آن راهبردهای مناسب تبیین شود. گویه‌های موجود در پرسشنامه، در چهار گروه اقتصادی، مدیریتی، اجتماعی- فرهنگی، زیرساختی و نهادی دسته‌بندی و برای اندازه‌گیری متغیرها متناسب با موضوع، از طیف ۵ گزینه‌ای (لیکرت)، صفر تا چهار استفاده شد. این گویه‌ها در **جدول (۱)**

تا (۴) درج شده است.

جدول ۱. گویه‌های اقتصادی کاهش‌دهنده رقابت‌پذیری

بودن میزان ورود سرمایه‌گذاران جدید به تعاونی‌ها
نوسان قیمت کالاهای تولیدی تعاونی‌ها در بازار
نبودن و یا کاهش یارانه‌های دولتی به تعاونی‌ها
وجود محدودیت‌ها و قوانین دست‌وپا گیر برای تعاونی‌ها
نبودن تضمین دولتی برای خریدوفروش محصولات تعاونی‌ها
نبودن بسترسازی مناسب از سوی دولت برای صادرات محصولات و خدمات تعاونی‌ها
نبودن سعی و تلاش برای کاهش در هزینه‌ها با استفاده از تجربه دیگر تعاونی‌ها
نبودن انعطاف‌پذیری زیاد در جهت کنار آمدن با افزایش‌های هزینه‌ها در تعاونی‌ها

p احتمال وجود صفت در جامعه (نسبت جمعیت دارای صفت معین)

q احتمال نبود صفت در جامعه (نسبت جمعیت فاقد صفت معین) ($p=1-q$)

d دقت نمونه‌گیری یا حاشیه خطا (تفاضل نسبت واقعی صفت در جامعه با میزان تخمین محقق برای وجود آن صفت در جامعه) و n حجم نمونه موردنیاز است (Hafeznia, 2016).

حجم جامعه مورد مطالعه یعنی تعداد شرکت‌های تعاونی فعال در استان زنجان ۳۸۸ واحد است که ۶۲ درصد آن را شرکت‌های تعاونی کشاورزی و ۳۲ درصد را

$$n = \frac{388 (1.96)^2 (0.68) (0.32)}{388 (0.5)^2 (1.96)^2 (0.68) (0.32)} = 180$$

شرکت‌های تعاونی صنعتی تشکیل می‌دهد؛ بنابراین با ضریب اطمینان ۹۵ درصد و با دقت نمونه‌گیری ۵ درصد بر اساس فرمول کوکران، حجم نمونه لازم به‌صورت زیر محاسبه شد:

اما به‌منظور افزایش دقت نمونه‌گیری اطلاعات ۲۵۰ شرکت تعاونی شامل ۱۵۷ شرکت تعاونی کشاورزی و ۹۳ شرکت تعاونی صنعتی از طریق مراجعه حضوری و تکمیل پرسشنامه گردآوری و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

به‌منظور برآورد روایی (تعیین اعتبار) پرسش‌نامه‌ها از روش روایی محتوایی با استناد بر مبانی نظری

قیمت گذاری مناسب برای محصولات تعاونی‌ها
 نبود امکان فروش بدون واسطه محصولات تعاونی‌ها
 نبود مزیت‌های اقتصادی برای محصولات
 کمبود سرمایه و نقدینگی در تعاونی‌ها
 ریسک‌گریزی شرکت‌های تعاونی در سرمایه‌گذاری
 نبود بازاریابی مناسب برای محصولات تولید شده در تعاونی‌ها
 نبود بازار مصرف مناسب برای محصولات تولیدی در شرکت‌های تعاونی
 سودآوری پایین شرکت‌های تعاونی
 بدهی شرکت‌های تعاونی به مؤسسات مالی و اعتباری
 در دسترس نبودن مواد اولیه ارزان و باکیفیت
 نوسانات قیمت ارز
 افزایش قیمت مواد اولیه
 واردات بی‌رویه محصولات مشابه
 تعدد دلالتان

ضعف در سیستم بازار رسانی برای محصولات تولیدشده در شرکت‌های
 تعاونی

کاهش قدرت خرید مردم
 بالا بودن هزینه در تعاونی‌ها
 وجود موانع و مشکلات متعدد برای دریافت وام از سوی بانک‌ها
 کوتاه بودن زمان بازپرداخت وام و تسهیلات بانکی
 افزایش میزان تورم در جامعه
 وجود مسائل و مشکلات و قوانین دست‌وپا گیر صندوق‌های بیمه
 عملکرد پایین تولید در شرکت‌های تعاونی

جدول ۲. گویه‌های مدیریتی کاهش‌دهنده رقابت‌پذیری

نبود فناوری انحصاری تولید در تعاونی‌ها
 استفاده از روش‌های مدیریت سنتی در تعاونی‌ها
 نبود مقررات مناسب دولتی برای بهبود و افزایش زمینه فعالیت تعاونی‌ها
 نبود و یا ضعف در میزان آگاهی از روش‌های نوین تولید در تعاونی‌ها
 استاندارد نبودن محصولات تولیدی در تعاونی‌ها
 نبود سازوکارهای مناسب جهت تبلیغات محصولات تولیدشده در تعاونی‌ها
 نبود تنوع کافی برای محصولات و خدمات در تعاونی‌ها
 نبود اتحادیه و تشکل مناسب صنفی در تعاونی‌ها
 نبود سیاست‌های تشویقی مناسب برای تعاونی‌ها از سوی نهادهای دولتی
 نبود زمینه شناسایی توانمندی‌ها، قابلیت‌ها و فرصت‌ها در تعاونی‌ها
 وجود اختلاف در تصمیم‌گیری‌ها بین اعضای هیئت‌مدیره تعاونی‌ها
 نبود زمینه مناسب جهت بهره‌گیری از مشاوران اقتصادی و اجتماعی در
 تعاونی‌ها
 نبود تمرکز بر نیازهای مشتریان و ناآگاهی به اصول مشتری‌مداری
 فقدان مسئولیت‌پذیری در بین اعضای هیئت‌مدیره

نبود برنامه‌ریزی مناسب در تعاونی‌ها
 نبود طرح یا تصویر و علامت تجاری مناسب برای محصولات و خدمات
 در تعاونی‌ها
 نبود زمینه مناسب در جهت استفاده از تجهیزات کارآمد در تعاونی‌ها
 تغییر مکرر اعضای هیئت‌مدیره در تعاونی‌ها
 عضویت اعضای تعاونی‌ها در چند تعاونی دیگر
 ضعف در مدیریت تعاونی‌ها
 نبود توانایی در تولید و یا عرضه محصولات و خدمات جایگزین در
 تعاونی‌ها

نداشتن آگاهی کافی تعاونی‌ها از هزینه‌های تولید

جدول ۳. گویه‌های فرهنگی - اجتماعی کاهش‌دهنده رقابت‌پذیری

نبود زمینه فرهنگی مناسب در ایجاد و توسعه تعاونی‌ها
 نبود دوره‌های آموزشی در سطوح مختلف در تعاونی‌ها
 آشنا نبودن اعضای تعاونی‌ها با اصول و قوانین تعاون
 نداشتن تخصص و تجربه کافی برخی تعاون‌گران
 پایین بودن میزان انگیزه تولید در تعاونی‌ها
 پایین بودن سطح تحصیلات اعضای تعاونی‌ها
 مسئولیت‌پذیری پایین اعضای تعاونی‌ها
 نداشتن ارتباط مناسب تعاونی‌ها با دیگر تعاونی‌ها
 پایین بودن میزان دانش حرفه‌ای اعضای تعاونی‌ها
 وجود فردگرایی در بین اعضای هیئت‌مدیره
 پایین بودن میزان اعتماد به نفس اعضای تعاونی‌ها
 پایین بودن سطح اعتماد افراد به اعضای هیئت‌مدیره
 عدم همکاری و مشارکت اعضا در پیشبرد اهداف تعاونی
 بالا بودن سن اعضای هیئت‌مدیره
 نبود ابتکار و نوآوری در بین اعضا تعاونی‌ها
 کمبود نیروی انسانی ماهر در تعاونی‌ها
 عدم توجه به نیازهای آموزشی اعضای تعاونی‌ها

جدول ۴. گویه‌های زیرساختی و نهادی کاهش‌دهنده رقابت‌پذیری

برخوردار نبودن از سیستم انبارداری مناسب در تعاونی‌ها
 نداشتن آمار و اطلاعات دقیق تعاونی‌ها از بازار
 عملکرد اداره تعاون در حمایت و نظارت از تعاونی‌ها
 برخوردار نبودن تعاونی‌ها از موقعیت مکانی مناسب
 ضعف و نبود سیستم حمل‌ونقل مناسب در تعاونی‌ها
 کمبود حمایت‌های دولتی از تعاونی‌ها
 ارائه نشدن تسهیلات مناسب به تعاونی‌ها از سوی اداره کل تعاون
 دسترسی نداشتن تعاونی‌ها به فناوری‌های جدید
 وجود مقررات دست و پاگیر بانکی
 ضعف در سیستم نظارت، حمایت و کنترل تعاونی‌ها

نداشتن ارتباط مناسب واحدهای صنفی در زمینه همکاری با تعاونی‌ها
 نبود بستر مناسب از سوی نهادهای دولتی و غیردولتی در جهت رشد و
 توسعه تعاونی‌ها
 نبود ارتباط مناسب بین تعاونی‌ها و ادارات و نهادهای دولتی و خصوصی
 وجود شرکت‌های تعاونی موازی
 همکاری ضعیف بانک‌ها و مؤسسات مالی و اعتباری در ارائه تسهیلات به
 تعاونی‌ها

شرکت‌های تعاونی صنعتی، ۶۱ درصد مردان در مقابل
 ۲۹ درصد زنان است.

در ارزیابی وضعیت تحصیلات پاسخ‌گویان، بیش‌ترین
 فراوانی مربوط به دارندگان مدرک لیسانس است. این
 گروه حدود ۷۱ درصد از کل جامعه تحقیق را به خود
 اختصاص داده است. همچنین حدود ۲۳/۷ درصد از
 افراد مورد مطالعه، دارای تحصیلات فوق لیسانس و
 بالاتر هستند. دارندگان مدرک فوق دیپلم و پایین‌تر نیز
 حدود ۵/۳ درصد از کل جامعه را تشکیل داده است. با
 مقایسه شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی،
 می‌توان دریافت که میزان دارندگان مدرک لیسانس
 در شرکت‌های تعاونی کشاورزی نسبت به تعاونی‌های
 صنعتی، بیشتر است. در این بررسی وضعیت سنی
 پاسخگویان در ۳ رده کم‌تر از ۳۰ سال، ۳۱-۴۰ سال
 و ۴۱ سال به بالا مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج
 این بررسی نشان داد که برای دو گروه از شرکت‌های
 تعاونی کشاورزی و صنعتی، بیشترین فراوانی به افراد
 ۴۱ سال و بیشتر اختصاص دارد. این رده سنی حدود
 ۵۲/۶ درصد از کل جامعه را دربر می‌گیرد. گروه سنی
 ۳۱ تا ۴۰ سال، حدود ۳۸/۹ درصد از جامعه را شامل
 شده است. درحالی‌که گروه سنی کم‌تر از ۳۰ سال،
 حدود ۸/۴ درصد از جامعه را به خود اختصاص داده
 است. این رده سنی کم‌ترین سهم را در بین گروه‌های
 سنی جامعه مورد مطالعه داشته است.

تقسیم‌بندی متغیرهای تحقیق به متغیر وابسته و
 متغیرهای مستقل با بررسی مطالعات انجام‌شده در
 سال‌های گذشته و استخراج شاخص‌های مشترک و
 مراجعه به منطقه مورد مطالعه و مصاحبه حضوری با
 افراد و تعریف گویه‌های مناسب انجام‌شده است.
 متغیرهای مستقل در این پژوهش، وضعیت
 فعالیت‌های شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی
 موجود در استان زنجان و متغیر وابسته نیز میزان
 رقابت‌پذیری شرکت‌های تعاونی است. برای تحلیل
 داده‌های جمع‌آوری‌شده از نرم‌افزار آماری SPSS و
 برای شاخص‌سازی از آزمون t و به‌منظور اولویت‌بندی
 شاخص‌ها از آزمون فریدمن استفاده‌شده است. با توجه
 به فرضیه‌های تحقیق و برای دستیابی به نتایج مورد
 انتظار، هم از تحلیل کیفی و هم از تحلیل کمی
 بهره‌گیری شده است. برای بررسی تساوی واریانس
 متغیرها، از آزمون برابری واریانس لیون^۱ و برای
 سنجش اثرات متغیرهای مستقل بر روی متغیر وابسته
 از تحلیل واریانس و ضریب همبستگی استفاده‌شده
 است.

یافته‌ها

بر اساس داده‌های تحقیق، از کل مدیران شرکت‌های
 تعاونی کشاورزی استان زنجان، حدود ۹۰ درصد مرد
 و ۱۰ درصد زن هستند؛ درحالی‌که این آمار در مورد

¹ Levene Test for Equality of Variances

ارزیابی مطلوبیت شاخص‌های رقابت‌پذیری

برای ارزیابی عوامل مؤثر در رقابت‌پذیری شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی استان زنجان، شاخص‌ها در چهار گروه اقتصادی، مدیریتی، اجتماعی- فرهنگی، زیرساختی و نهادی دسته‌بندی شده است. تحلیل میانگین عددی حاصل از محاسبه مؤلفه‌های اثرگذار در رقابت‌پذیری شرکت‌های تعاونی در استان زنجان با استفاده از آزمون t و با کد دهی ۱ تا ۵ و در نظر گرفتن عدد ۳ به عنوان میانگین طیف ۵ سطحی لیکرت انجام شد. نتایج نشان داد که دو شاخص اقتصادی و زیرساختی- نهادی به ترتیب با میانگین (۳/۳۷) و (۳/۳۶) بیشترین مقدار عددی میانگین را داشته و مهم‌ترین عوامل در رقابت‌پذیری شرکت‌های تعاونی هستند. درحالی‌که مقدار عددی میانگین برای دو شاخص مدیریتی و فرهنگی- اجتماعی به ترتیب به میزان (۲/۹۱) و (۲/۵۷) محاسبه شده که نشان می‌دهد این عوامل تأثیر کمتری بر رقابت‌پذیری شرکت‌های تعاونی دارند. علاوه بر این، با ضریب اطمینان ۹۵ درصد، کران بالا و پایین نیز برای دو شاخص اقتصادی و زیرساختی- نهادی مثبت و برای دو شاخص مدیریتی و فرهنگی اجتماعی منفی به دست آمد. لازم به ذکر است که تفاوت معنی داری در سطح ۱ درصد بین شاخص‌ها وجود دارد. به عبارت دیگر، می‌توان با اطمینان ۹۹ درصد وجود تفاوت معنی‌دار بین شاخص‌های موردبررسی و اثرات آن بر رقابت‌پذیری تعاونی‌های مورد مطالعه را پذیرفت. با توجه به جهت و مقدار شاخص‌های موردنظر می‌توان گفت که شرکت‌های تعاونی صنعتی و کشاورزی استان زنجان در فضاها بازاری رقابتی با مشکلات و چالش‌های متعددی مواجه هستند و از بین این چالش‌ها، چالش اقتصادی از قبیل حمایت و سرمایه‌گذاری، نوسانات بازار و کنترل آن، ریسک‌پذیری و رقابت، هزینه تولید و بازاریابی و

فروش در جایگاه اول و چالش زیرساختی- نهادی از قبیل تأمین و آماده‌سازی زیرساخت‌های فیزیکی و عمومی، زیرساخت‌ها و تأمین فناوری و ارتباطات و نهادی مرتبط با عملکرد و تصمیم‌گیری در رتبه دوم قرار دارند. علاوه بر این، شاخص فرهنگی- اجتماعی شامل ساختار فرهنگی، ضعف آموزش و مهارت‌آموزی، پایین بودن سرمایه اجتماعی و چالش‌های مرتبط با مدیریت تعاونی‌ها از قبیل ضعف برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری، نارسایی و پایین بودن دانش و آگاهی، شیوه‌های مدیریت، تجربه و تخصص پایین و ساختار عملکردی و مسئولیت‌پذیری به ترتیب در رتبه سوم و چهارم قرار دارند. به عبارت دیگر، شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی استان زنجان در وهله اول با چالش‌های اقتصادی و سپس با چالش‌های زیرساختی- نهادی مواجه هستند.

مقایسه شاخص‌ها در بین شرکت‌های تعاونی‌های کشاورزی و صنعتی

در این پژوهش برای مقایسه وضعیت شاخص‌ها در بین شرکت‌های تعاونی کشاورزی و شرکت‌های تعاونی صنعتی از آزمون t استفاده شده است. نتایج مقایسه نشان داد که میانگین عددی محاسبه شده برای دو شاخص اقتصادی و زیرساختی- نهادی با توجه به وجود دو گروه متفاوت، بالاتر از ۳ بوده و شاخص‌های مدیریتی و فرهنگی- اجتماعی نیز دارای مقدار میانگین عددی کمتر از ۳ هستند. از سوی دیگر، بررسی نقش شاخص‌های چهارگانه در رقابت‌پذیری شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی با استفاده از آزمون برابری واریانس لیون نشان داد که تفاوت معنی داری در شاخص‌ها در بین تعاونی‌های کشاورزی و صنعتی وجود ندارد؛ ولی این واقعیت قابل ذکر است که مقدار میانگین‌های محاسبه شده در دو شاخص مدیریتی و فرهنگی- اجتماعی در بین تعاونی‌های صنعتی استان زنجان قابل توجه است. با توجه به یافته

های پژوهش می‌توان گفت که مشکلات و چالش‌های شرکت‌های تعاونی صنعتی در رقابت‌پذیری در دو شاخص، مدیریتی و فرهنگی-اجتماعی بیشتر از شرکت‌های تعاونی کشاورزی است. علاوه بر این، در

شاخص‌های اقتصادی و زیرساختی-نهادی میانگین‌های محاسبه‌شده نشان می‌دهد که مشکلات و چالش‌های شرکت‌های تعاونی کشاورزی بیشتر بوده و این تعاونی‌ها از این چالش رنج بیشتری می‌برند.

جدول ۵. آزمون تفاوت واریانس مؤلفه‌های رقابت‌پذیری تعاونی‌های کشاورزی و صنعتی

مؤلفه‌ها	گروه	آزمون برابری واریانس لیون		آزمون t برای برابری میانگین‌ها						
		F	معنی‌داری	آماره t	درجه آزادی	معنی‌داری دوگانه	تفاوت میانگین	انحراف میانگین	فاصله اطمینان ۹۵ درصد	
								پایین‌تر	بالا‌تر	
اقتصادی	کشاورزی	۰/۰۰۶	۰/۹۳۸	-۲/۳۹۷	۱۸۸	۰/۰۱۹	۰/۰۷۲۵	۰/۰۳۰۷	-۰/۰۱۲۱	-۰/۱۳۳۰
	صنعتی			-۲/۳۷۰		۰/۷۴۱			-۰/۰۱۲۲	-۰/۱۳۲۹
مدیریتی	کشاورزی	۱/۳۶۳	۰/۲۴۴	-۰/۳۳۲	۱۸۸	۰/۷۳۹	-۰/۰۲۰۷	۰/۰۶۲۳	-۰/۱۰۲۲	-۰/۱۴۳۵
	صنعتی			-۰/۳۳۳		۰/۵۸۱			-۰/۱۰۱۶	-۰/۱۴۲۹
فرهنگی-اجتماعی	کشاورزی	۰/۰۵۲	۰/۸۱۹	-۰/۵۵۳	۱۸۸	۰/۵۸۱	-۰/۰۳۲۸	۰/۰۵۹۴	-۰/۰۸۴۳	-۰/۱۵۰۰
	صنعتی			-۰/۵۵۳		۰/۶۳۴			-۰/۰۸۴۳	-۰/۱۴۹۹
زیرساختی-نهادی	کشاورزی	۰/۰۲۲	۰/۶۳۹	۰/۴۷۷	۱۸۸	۰/۶۳۵	-۰/۰۲۷۲	۰/۰۵۷۰	-۰/۱۳۹۶	-۰/۰۸۵۲
	صنعتی			۰/۴۷۶		۰/۰۱۹			-۰/۱۳۹۹	-۰/۰۸۵۵

مأخذ: یافته‌های پژوهش

ارزیابی مطلوبیت شاخص‌های اقتصادی

در زیرشاخص‌های اقتصادی رقابت‌پذیری در بین شرکت‌های تعاونی استان زنجان در همه موارد بالاتر از ۳ (میانگین طیف ۵ سطحی لیکرت) است. علاوه بر این، نتایج گویای آن است که تفاوت از حد مطلوب و کران بالا و پایین در فاصله اطمینان ۹۵ درصد برای همه زیر شاخص‌ها مثبت بوده و تفاوت زیر شاخص‌ها در سطح ۹۹ درصد معنی‌دار است.

برای ارزیابی زیر شاخص‌های اقتصادی مؤثر در رقابت‌پذیری شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی استان زنجان، حمایت‌های مالی و سرمایه‌گذاری، نوسانات بازار، ریسک‌پذیری و نوآوری، هزینه تولید و بازاریابی و فروش مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج بیانگر این است که میانگین عددی مؤلفه‌های اثرگذار

جدول ۶. ارزیابی مطلوبیت شاخص‌های اقتصادی رقابت‌پذیری شرکت‌های تعاونی استان زنجان با استفاده از آماره t

مؤلفه‌ها	میانگین	آماره آزمون t	سطح معنی‌داری %	تفاوت از حد مطلوب	فاصله اطمینان ۹۵ درصد
					پایین‌تر
حمایت مالی و سرمایه‌گذاری	۳/۲۱۸۰	۶/۵۶۶	۱	۰/۲۱۹	۰/۱۵۳
نوسانات بازار	۳/۴۵۷۹	۱۳/۷۷۸	۱	۰/۴۵۸	۰/۳۹۲
ریسک‌پذیری و نوآوری	۳/۳۴۷۴	۹/۱۳۳	۱	۰/۳۴۷	۰/۲۷۲
هزینه تولید	۳/۸۹۴۷	۴۱/۳۶۲	۱	۰/۸۹۵	۰/۸۵۲
بازاریابی و فروش	۳/۲۸۸۰	۱۰/۱۴۸	۱	۰/۲۸۸	۰/۲۳۲

مأخذ: یافته‌های پژوهش

تعاونی کشاورزی و صنعتی، بررسی وضعیت میانگین‌ها نشان می‌دهد که همه زیر شاخص‌ها بالاتر از ۳ بوده و تفاوت چندانی در بین دو گروه از این لحاظ دیده نمی‌شود. به عبارت دیگر، تفاوت میانگین‌های دو گروه تنها در شاخص حمایت مالی و سرمایه‌گذاری است. این شاخص در شرکت‌های تعاونی کشاورزی از صنعتی بالاتر است ولی در سایر شاخص‌های زیرگروه اقتصادی، شرکت‌های تعاونی صنعتی از شرکت‌های تعاونی کشاورزی چالش‌ها و مشکلات بیشتری دارند.

بررسی‌های بیشتر نشان می‌دهد که در بین زیرشاخص‌های پنج‌گانه، بالا بودن هزینه‌های تولید در شرکت‌های تعاونی استان زنجان به‌عنوان مهم‌ترین چالش اقتصادی در رقابت‌پذیری تعاونی‌ها مطرح است. علاوه بر این، نوسانات بازار و پایین بودن قدرت ریسک‌پذیری و نوآوری در بین شرکت‌های تعاونی در رتبه‌های بعدی قرار دارند.

مقایسه شاخص‌های زیرگروه اقتصادی

با توجه به معنی‌دار بودن تفاوت شاخص‌های زیرگروه اقتصادی در رقابت‌پذیری فعالیت‌های شرکت‌های

جدول ۷. آمار توصیفی شاخص‌های اقتصادی رقابت‌پذیری شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی

زیرشاخص‌ها	گروه	تعداد	میانگین	انحراف از استاندارد	انحراف از میانگین
حمایت مالی و سرمایه‌گذاری	کشاورزی	۱۰۰	۳/۲۳۲۰	۰/۴۴۷۴۱	۰/۰۴۴۷۴
	صنعتی	۹۰	۳/۲۰۴۴	۰/۴۷۴۹۷	۰/۰۵۰۰۷
نوسانات بازار	کشاورزی	۱۰۰	۳/۴۴۶۷	۰/۴۷۱۳۳	۰/۰۴۷۱۳
	صنعتی	۹۰	۳/۴۷۰۴	۰/۴۴۵۲۴	۰/۰۴۶۹۳
ریسک‌پذیری و نوآوری	کشاورزی	۱۰۰	۳/۳۳۵۰	۰/۵۱۵۲۰	۰/۰۵۱۵۲
	صنعتی	۹۰	۳/۳۶۱۱	۰/۵۳۶۷۳	۰/۰۵۶۵۸
هزینه تولید	کشاورزی	۱۰۰	۳/۸۵۸۲	۰/۲۹۲۴۷	۰/۰۲۹۲۵
	صنعتی	۹۰	۳/۹۳۵۴	۰/۳۰۰۸۲	۰/۰۳۱۷۱
بازاریابی و فروش	کشاورزی	۱۰۰	۳/۲۰۰۰	۰/۳۹۹۹۶	۰/۰۴۰۰۰
	صنعتی	۹۰	۳/۳۸۵۷	۰/۳۵۸۶۳	۰/۰۳۷۸۰

مأخذ: یافته‌های پژوهش

زیرشاخص‌های نوسانات بازار و کنترل آن، ریسک‌پذیری و نوآوری، هزینه تولید و بازاریابی و فروش مشکلات بیشتری نسبت به شرکت‌های تعاونی کشاورزی در استان زنجان دارند.

ارزیابی مطلوبیت شاخص‌های مدیریتی

برای ارزیابی عوامل و شاخص‌های مدیریتی مؤثر در رقابت‌پذیری شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی در استان زنجان، زیرشاخص‌های تحقیق در پنج دسته برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری، دانش و آگاهی، شیوه مدیریت، تجربه و تخصص و ساختار مدیریتی بررسی

بررسی تفاوت زیرشاخص‌های پنج‌گانه اقتصادی رقابت‌پذیری شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی با توجه به آزمون برابری واریانس نشان داد که تفاوت معنی‌داری در شاخص‌ها در بین تعاونی‌های کشاورزی و صنعتی وجود ندارد. علاوه بر این، می‌توان گفت که مقدار میانگین‌های محاسبه‌شده به‌غیر از زیرشاخص حمایت و سرمایه‌گذاری در شرکت‌های تعاونی صنعتی نسبت به شرکت‌های تعاونی کشاورزی، مقادیر بالاتری را نشان می‌دهند. از این‌رو، می‌توان اظهار داشت که شرکت‌های تعاونی صنعتی در

تعاونی کشاورزی و صنعتی با میانگین عددی ۳/۲ و ۳/۳ به ترتیب به عنوان مهم‌ترین چالش‌های رقابت‌پذیری در بین تعاونی‌های کشاورزی و صنعتی استان قلمداد می‌شود. از طرف دیگر، زیرشاخص ساختار مدیریتی در شرکت‌های تعاونی با میانگین عددی ۲/۴۰ بیانگر وجود مشکلات و چالش‌های کمتری در بین شاخص‌های پنج‌گانه در راستای افزایش رقابت‌پذیری شرکت‌های تعاونی است.

شد. نتایج تحلیل با توجه به میانگین عددی محاسبه شده، مبین این واقعیت است که با در نظر گرفتن مطلوبیت عددی مورد آزمون ۳ (میانگین طیف لیکرت) تفاوت معنی‌داری در سطح اطمینان ۹۹ درصد در زیرشاخص‌ها وجود دارد و در دو زیر شاخص برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری و تجربه و تخصص جهت زیرشاخص‌ها مثبت بوده و کران بالا و پایین آن‌ها نیز عدد مثبتی را نشان می‌دهد. از این رو، این دو شاخص از دیدگاه پاسخگویان در شرکت‌های

جدول ۸. آزمون تفاوت واریانس مؤلفه‌های اقتصادی رقابت‌پذیری شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی

مؤلفه‌ها	گروه	آزمون برابری واریانس لیون		آزمون t برای برابری میانگین‌ها - درجه آزادی ۱۸۸		فاصله اطمینان ۹۵ درصد			
		F	معنی‌داری	آماره t	معنی‌داری	تفاوت میانگین	انحراف میانگین	پایین‌تر	بالا‌تر
حمایت و سرمایه‌گذاری	کشاورزی	۰/۷۳۳	۰/۳۹۳	۰/۴۱۲	۰/۶۸۱	۰/۲۷۵۶	۰/۰۶۶۹۳	-۰/۱۰۴۵	۰/۱۵۹۶
نوسانات بازار و کنترل آن	کشاورزی	۰/۱۶۱	۰/۶۸۹	-۰/۳۵۵	۰/۷۲۳	-۰/۲۳۷۰	۰/۰۶۷۱۴	-۰/۱۰۴۹	۰/۱۶۰۰
ریسک‌پذیری و نوآوری	کشاورزی	۰/۳۲۱	۰/۵۷۲	-۰/۳۴۲	۰/۷۳۳	-۰/۰۲۶۱۱	۰/۰۶۶۵۱	-۰/۱۵۴۹	۰/۱۰۷۹
هزینه تولید	کشاورزی	۰/۱۳۲	۰/۷۱۷	-۱/۷۹۲	۰/۰۷۵	-۰/۰۷۷۱۷	۰/۰۴۳۰۷	-۰/۱۶۲۱	۰/۰۰۷۸
بازاریابی و فروش	کشاورزی	۰/۹۷۸	۰/۳۲۴	-۳/۳۵۵	۰/۰۰۱	-۰/۱۸۵۷۱	۰/۰۵۵۳۵	-۰/۲۹۴۹	۰/۰۷۶۵
	صنعتی			-۳/۳۷۵	۰/۰۰۱		۰/۵۵۰۳	-۰/۲۹۴۳	۰/۰۷۷۲

مأخذ: یافته‌های پژوهش

ارزیابی مطلوبیت شاخص‌های مدیریتی

مدیریت، تجربه و تخصص و ساختار مدیریتی بررسی شد. نتایج تحلیل با توجه به میانگین عددی محاسبه شده، مبین این واقعیت است که با در نظر گرفتن مطلوبیت عددی مورد آزمون ۳ (میانگین طیف لیکرت) تفاوت معنی‌داری در سطح اطمینان ۹۹ درصد در

برای ارزیابی عوامل و شاخص‌های مدیریتی مؤثر در رقابت‌پذیری شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی در استان زنجان، زیرشاخص‌های تحقیق در پنج دسته برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری، دانش و آگاهی، شیوه

رقابت‌پذیری در بین تعاونی‌های کشاورزی و صنعتی استان قلمداد می‌شود. از طرف دیگر، زیرشاخص ساختار مدیریتی در شرکت‌های تعاونی با میانگین عددی ۲/۴۰ بیانگر وجود مشکلات و چالش‌های کمتری در بین شاخص‌های پنج‌گانه در راستای افزایش رقابت‌پذیری شرکت‌های تعاونی است.

زیرشاخص‌ها وجود دارد و در دو زیر شاخص برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری و تجربه و تخصص جهت زیرشاخص‌ها مثبت بوده و کران بالا و پایین آن‌ها نیز عدد مثبتی را نشان می‌دهد. از این رو، این دو شاخص از دیدگاه پاسخگویان در شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی با میانگین عددی ۳/۲ و ۳/۳ به ترتیب به‌عنوان مهم‌ترین چالش‌های

جدول ۹. ارزیابی مطلوبیت شاخص‌های مدیریتی رقابت‌پذیری شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی با استفاده از آماره t

مطلوبیت عددی مورد آزمون = ۳ درجه آزادی = ۱۸۹ سطح معنی‌داری = *

مؤلفه‌ها	میانگین	آماره آزمون t	تفاوت از حد مطلوب	فاصله اطمینان ۹۵ درصد پایین‌تر	فاصله اطمینان ۹۵ درصد بالاتر
برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری	۳/۲۰۵	۴/۳۱۵	۰/۲۰۵۲۶	۰/۱۱۱۴	۰/۲۹۹۱
دانش و آگاهی	۲/۸۶۸	-۳/۵۹۰	-۰/۱۳۲۳۳	-۰/۲۰۵۰	-۰/۰۵۹۶
شیوه مدیریت	۲/۶۳۳	-۶/۰۷۰	-۰/۳۶۷۱۱	-۰/۴۸۶۴	-۰/۲۴۷۸
تجربه و تخصص	۳/۳۳۰	۸/۰۵۷	-۰/۳۳۰۲۶	۰/۲۴۹۴	۰/۴۱۱۱
ساختار مدیریتی	۲/۳۹۵	-۹/۰۴۷	-۰/۶۰۵۲۶	۰/۷۳۷۲	-۰/۴۷۳۳

مأخذ: یافته‌های پژوهش

مقایسه شاخص‌های زیرگروه مدیریتی

بررسی تفاوت بین دو گروه از شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی استان نشان می‌دهد که شیوه مدیریت و ساختار مدیریتی تعاونی‌ها در شرکت‌های تعاونی کشاورزی وضعیت بهتری نسبت به شرکت‌های تعاونی صنعتی استان دارد و در سایر زیرشاخص‌ها، مشکلات شرکت‌های تعاونی صنعتی نسبت به شرکت‌های تعاونی کشاورزی بیشتر است.

با توجه به معنی‌دار بودن تفاوت شاخص‌های زیرگروه مدیریتی در رقابت‌پذیری، بررسی وضعیت میانگین‌ها نشان می‌دهد که در دو زیرشاخص برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری و تجربه و تخصص در شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی استان زنجان بالاتر از ۳ بوده و در سایر زیرشاخص‌ها این مقدار کمتر از ۳ است.

جدول ۱۰. تفاوت میانگین شاخص‌های مدیریتی رقابت‌پذیری شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی

زیرشاخص‌ها	گروه	تعداد	میانگین	انحراف از استاندارد	انحراف از میانگین
برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری	کشاورزی	۱۰۰	۳/۱۸۵۰	۰/۶۶۹۱۴	۰/۰۶۶۹۱
	صنعتی	۹۰	۳/۲۲۷۸	۰/۰۶۴۳۲۹	۰/۰۶۷۸۱
دانش و آگاهی	کشاورزی	۱۰۰	۲/۸۴۱۴	۰/۵۰۲۲۷	۰/۰۵۰۲۳
	صنعتی	۹۰	۲/۸۹۶۸	۰/۵۱۵۷۶	۰/۰۵۴۳۷
شیوه مدیریت	کشاورزی	۱۰۰	۲/۶۸۲۵	۰/۸۴۶۷۵	۰/۰۸۴۶۸
	صنعتی	۹۰	۲/۵۷۷۸	۰/۸۱۹۹۱	۰/۰۸۶۴۳
تجربه و تخصص	کشاورزی	۱۰۰	۳/۲۸۰۰	۰/۵۸۷۴۱	۰/۰۵۸۷۴
	صنعتی	۹۰	۳/۳۸۶۱	۰/۵۳۶۷۹	۰/۰۵۶۵۸
ساختار مدیریتی	کشاورزی	۱۰۰	۲/۴۳۳۳	۰/۹۳۸۶۳	۰/۰۹۳۸۶
	صنعتی	۹۰	۲/۳۵۱۹	۰/۹۰۶۸۵	۰/۰۹۵۵۹

مأخذ: یافته‌های پژوهش

علاوه بر این، می‌توان بیان داشت که مقدار میانگین‌های محاسبه شده در زیرشاخص‌های برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری، دانش و آگاهی و تجربه و تخصص مشکلات و چالش‌های شرکت‌های تعاونی صنعتی نسبت به شرکت‌های تعاونی کشاورزی بالاتر است.

بررسی تفاوت زیرشاخص‌های پنج‌گانه مدیریت در رقابت‌پذیری شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی استان زنجان با توجه به آزمون برابری واریانس، نشان می‌دهد که تفاوت معنی‌داری در شاخص‌ها در بین دو گروه از شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی در هیچ‌یک از شاخص‌های مورد بررسی وجود ندارد.

جدول ۱۱. آزمون تفاوت واریانس مؤلفه‌های (مدیریتی) رقابت‌پذیری شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی

مؤلفه‌ها	گروه	آزمون برای واریانس لیون		آزمون t برای برابری میانگین‌ها درجه آزادی = ۱۸۸			
		F	معنی‌داری	آماره t	معنی‌داری دوگانه	تفاوت میانگین	انحراف میانگین
برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری	کشاورزی	۰/۲۶۶	۰/۶۰۶	۰/۴۴۸	۰/۶۵۵	۰/۴۲۷۸	۰/۰۹۵۴۶
	صنعتی			۰/۴۴۹	۰/۶۵۴		۰/۰۹۵۲۷
دانش و آگاهی	کشاورزی	۰/۳۴۶	۰/۵۵۷	۰/۷۳۹	۰/۴۵۵	۰/۰۵۵۴۰	۰/۷۳۹۱
	صنعتی			۰/۷۴۸	۰/۳۸۹		۰/۷۴۰۲
شیوه مدیریت	کشاورزی	۰/۶۳۵	۰/۴۲۷	۰/۸۶۴	۰/۳۸۸	۰/۱۰۴۷۲	۰/۱۲۱۲۰
	صنعتی			۰/۸۶۶	۰/۱۹۷		۰/۱۲۰۹۹
تجربه و تخصص	کشاورزی	۱/۰۸۸	۰/۲۹۸	۱/۲۹۵	۰/۱۹۵	۰/۱۰۶۱۱	۰/۰۸۱۹۵
	صنعتی			۱/۳۰۱	۰/۵۴۵		۰/۰۸۱۵۶
ساختار مدیریتی	کشاورزی	۰/۶۵۸	۰/۴۱۸	۰/۶۰۷	۰/۵۴۴	۰/۸۱۴۸	۰/۱۳۴۲۱
	صنعتی			۰/۶۰۸	۰/۵۴۴		۰/۱۳۳۹۷

مأخذ: یافته‌های پژوهش

عوامل و شاخص‌های اجتماعی- فرهنگی مؤثر در رقابت‌پذیری شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی

ارزیابی مطلوبیت شاخص‌های اجتماعی- فرهنگی

مقادیری مثبت به دست آمده است. از سوی دیگر، مقادیر میانگین عددی دو زیرشاخص ضعف آموزش و مهارت‌آموزی و پایین بودن سرمایه اجتماعی به ترتیب ۲/۷۹ و ۲/۰۹ به دست آمده و علی‌رغم معنی‌دار بودن تفاوت‌ها، تفاوت از حد مطلوب و کران‌های بالا و پایین منفی است. به بیان ساده‌تر، این زیرشاخص وضعیت بهتری نسبت به زیرشاخص ساختار فرهنگی دارد و شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی استان زنجان کمترین مشکل را در پایین بودن سرمایه اجتماعی دارند.

در سه دسته از زیر شاخص‌ها شامل ساختار فرهنگی، ضعف آموزش و مهارت‌آموزی، پایین بودن سرمایه اجتماعی مورد ارزیابی قرار گرفت. نتایج تحلیل با توجه به میانگین محاسبه شده، مبین این واقعیت است که در سطح اطمینان ۹۹ درصد تفاوت معنی‌داری در بین زیرشاخص‌های مورد بررسی به غیر از شاخص ساختار فرهنگی وجود دارد. به طوری که زیرشاخص ساختار فرهنگی با میانگین عددی (۳/۰۲) بیانگر وجود بیشترین مشکلات در رقابت‌پذیری در بین شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی استان زنجان است. در این شاخص تفاوت از میانگین و کران‌های بالا و پایین

جدول ۱۲. ارزیابی مطلوبیت شاخص‌های اجتماعی - فرهنگی رقابت‌پذیری شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی استان زنجان

مطلوبیت عددی مورد آزمون = ۳ درجه آزادی = ۱۸۹					
مؤلفه‌ها	میانگین	آماره آزمون t	سطح معنی‌داری	تفاوت از حد مطلوب	فاصله اطمینان ۹۵٪ پایین تر بالاتر
ساختار فرهنگی	۳/۰۱۵۸	۰/۲۹۳	معنی‌دار نیست	۰/۰۱۵۷۹	-۰/۰۹۰۴ ۰/۱۲۲۰
ضعف آموزش و مهارت‌آموزی	۲/۷۹۴۰	-۵/۹۲۸	۱ درصد	-۰/۲۰۶۰۲	-۰/۱۳۷۵ -۰/۲۷۴۶
پایین بودن سرمایه اجتماعی	۲/۰۹۰۲	-۲۰/۹۷۵	۱ درصد	-۰/۹۰۹۷۷	-۰/۹۹۵۳ -۰/۸۲۴۲

مأخذ: یافته‌های پژوهش

مقایسه شاخص‌های زیرگروه اجتماعی - فرهنگی

علاوه بر این، با توجه به مقادیر میانگین عددی محاسبه شده، می‌توان نتیجه گرفت که در مجموع شرکت‌های تعاونی‌های کشاورزی نسبت به شرکت‌های تعاونی صنعتی استان وضعیت بهتری دارند و با مشکلات کمتری دست‌وپنجه نرم می‌کنند. البته لازم به ذکر است که در زیرشاخص پایین بودن سرمایه اجتماعی شرکت‌های تعاونی کشاورزی نسبت به شرکت‌های تعاونی صنعتی وضعیت بهتری را دارند.

با توجه به معنی‌دار بودن تفاوت در شاخص‌های زیرگروه‌های اجتماعی - فرهنگی بین شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی، مقادیر میانگین‌ها نشان می‌دهد که شرکت‌های تعاونی صنعتی استان زنجان در زیرشاخص ساختار فرهنگی با میانگین (۳/۰۶) دارای بالاترین مقدار بوده و مبین این واقعیت است که شرکت‌های تعاونی فعال در این زمینه دارای بیشترین مشکلات در راستای رقابت‌پذیری هستند.

جدول ۱۳. تفاوت میانگین شاخص‌های اجتماعی - فرهنگی رقابت‌پذیری شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی

انحراف از میانگین	انحراف از استاندارد	میانگین	تعداد	گروه	زیر شاخص‌ها
۰/۰۷۲۸۲	۰/۷۲۸۲۳	۲/۹۷۶۷	۱۰۰	کشاورزی	ساختار فرهنگی
۰/۰۷۹۹۸	۰/۷۵۸۷۷	۳/۰۵۹۳	۹۰	صنعتی	
۰/۰۴۷۰۷	۰/۴۷۰۷۵	۲/۷۵۷۱	۱۰۰	کشاورزی	ضعف آموزش و مهارت‌آموزی
۰/۰۵۱۳۷	۰/۴۸۷۳۶	۲/۸۳۴۹	۹۰	صنعتی	
۰/۰۶۰۴۳	۰/۶۰۴۲۸	۲/۰۹۸۶	۱۰۰	کشاورزی	پایین بودن سرمایه اجتماعی
۰/۰۶۲۶۰	۰/۵۹۳۸۸	۲/۰۸۱۰	۹۰	صنعتی	

مأخذ: یافته‌های پژوهش

بررسی وجود ندارد. علاوه بر این، می‌توان گفت که مقدار میانگین‌های محاسبه شده در زیرشاخص‌های ضعف آموزش و مهارت‌آموزی و ساختار فرهنگی، مشکلات و چالش‌های شرکت‌های تعاونی صنعتی نسبت به شرکت‌های تعاونی کشاورزی بیشتر است.

بررسی تفاوت زیرشاخص‌های مؤلفه‌های اجتماعی- فرهنگی، رقابت‌پذیری شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی استان زنجان با توجه به آزمون برابری واریانس لیون نشان می‌دهد که تفاوت معنی‌داری در شاخص‌ها در بین دو گروه از شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی در هیچ‌یک از شاخص‌های مورد

جدول ۱۴. آزمون تفاوت واریانس مؤلفه‌های اجتماعی- فرهنگی رقابت‌پذیری شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی

مؤلفه‌ها		گروه	آزمون برابری واریانس لیون		آزمون t برای برابری میانگین‌ها درجه آزادی = ۱۸۸		
			F	معنی‌داری	آماره آزمون t	معنی‌داری دوگانه	تفاوت میانگین
					انحراف میانگین	فاصله اطمینان ۹۵٪	پایین‌تر بالاتر
ساختار فرهنگی	کشاورزی	۰/۲۷۰	۰/۶۰۴	۰/۷۶۵	۰/۷۹۳	۰/۲۹۵۵۱	۰/۱۳۰۳۲
	صنعتی	۰/۲۷۰	۰/۶۰۴	۰/۷۶۴	۰/۸۱۷	۰/۲۹۶۰۰	۰/۱۳۰۸۱
ضعف آموزش و مهارت‌آموزی	کشاورزی	۰/۰۱۲	۰/۹۱۳	۱/۱۱۸	۰/۶۹۵۵	۰/۲۱۴۹۸	۰/۰۵۹۴۲
	صنعتی	۰/۰۱۲	۰/۹۱۳	۱/۱۱۶	۰/۶۹۶۸	۰/۲۱۵۲۵	۰/۰۵۹۶۹
پایین بودن سرمایه اجتماعی	کشاورزی	۰/۲۲۸	۰/۶۳۴	۰/۲۰۲	۰/۸۷۰۹	۰/۱۵۴۱۸	۰/۱۸۹۴۱
	صنعتی	۰/۲۲۸	۰/۶۳۴	۰/۲۰۲	۰/۸۷۰۱	۰/۱۵۴۰۳	۰/۱۸۹۲۷

مأخذ: یافته‌های پژوهش

ارزیابی مطلوبیت شاخص‌های زیرساختی- نهادی

زیرساخت‌های فیزیکی و عمومی، زیرساخت‌ها و تأمین فناوری و ارتباطات و عملکرد و تصمیم‌گیری در سطح شرکت‌های تعاونی دسته‌بندی شد. نتایج حاکی از این است که تفاوت معنی‌داری در زیر شاخص‌ها در سطح اطمینان ۹۹ وجود دارد. به طوری که

برای ارزیابی وضعیت شاخص‌های زیرساختی- نهادی مؤثر در رقابت‌پذیری شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی در استان زنجان، شاخص‌های تحقیق در سه گروه شامل تأمین و آماده‌سازی

چالش‌های بیشتری نسبت به زیرشاخص تأمین و آماده‌سازی زیرساخت‌های فیزیکی و عمومی است که میانگین عددی آن ۲/۸۱ و کران بالا و پایین آن منفی است که از دیدگاه پاسخگویان مبین پایین بودن مشکلات شرکت‌های تعاونی در این زمینه است.

زیرشاخص‌های عملکرد و تصمیم‌گیری در سطح شرکت‌های تعاونی و زیرساخت‌ها و تأمین فناوری و ارتباطات به ترتیب با مقادیر میانگین عددی (۳/۵۲) و (۳/۳۷) دارای تفاوت از حد مطلوب مثبت بوده و مقادیر مثبت کران‌های بالا و پایین مبین وجود مشکلات و

جدول ۱۵. ارزیابی مطلوبیت شاخص‌های زیرساختی - نهادی رقابت‌پذیری شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی استان زنجان

درجه آزادی = ۱۸۹		مطلوبیت عددی مورد آزمون = ۳				
فاصله اطمینان ۹۵٪	تفاوت از حد مطلوب	سطح معنی‌داری	آماره آزمون t	میانگین	مؤلفه‌ها	
۰/۰۷۳۸	-۰/۳۰۸۶	-۰/۱۹۱۲۳	۰/۰۰۲	-۳/۲۱۴	۲/۸۰۸۸	تأمین و آماده‌سازی زیرساخت‌های فیزیکی و عمومی
۰/۴۴۹۲	۰/۲۸۴۲	۰/۳۶۶۶۷	۰	۸/۷۶۹	۳/۳۶۶۷	زیرساخت‌ها و تأمین فناوری و ارتباطات
۰/۵۸۲۰	۰/۴۶۶۲	۰/۵۲۴۱۲	۰	۱۷/۸۴۸	۳/۵۲۴۱	عملکرد و تصمیم‌گیری در سطح تعاونی

مأخذ: یافته‌های پژوهش

آماده‌سازی زیرساخت‌های فیزیکی و عمومی، زیرساخت‌ها و تأمین فناوری و ارتباطات و عملکرد و تصمیم‌گیری در سطح تعاونی، مقادیر میانگین شرکت‌های تعاونی کشاورزی بالاتر است که نشان می‌دهد در همه شاخص‌های زیرساختی - نهادی شرکت‌های تعاونی کشاورزی نسبت به شرکت‌های تعاونی صنعتی با مشکلات بیشتری مواجه هستند.

مقایسه زیرشاخص‌های زیرساختی - نهادی

با توجه به معنی‌دار بودن تفاوت در بین شاخص‌های زیرگروه‌های شاخص‌های زیرساختی - نهادی در سطح اطمینان ۹۹ درصد، بررسی تفکیکی عملکرد شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی در راستای رقابت‌پذیری انجام شده است. نتایج به دست آمده گویای آن است که در همه شاخص‌های تأمین و

جدول ۱۶. تفاوت میانگین شاخص‌های زیرساختی - نهادی رقابت‌پذیری شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی

زیر شاخص‌ها	گروه	تعداد	میانگین	انحراف از استاندارد	انحراف از میانگین
تأمین و آماده‌سازی زیرساخت‌های فیزیکی و عمومی	کشاورزی	۱۰۰	۲/۸۱۰۰	۰/۸۲۳۶۹	۰/۰۸۲۳۷
	صنعتی	۹۰	۲/۸۰۷۴	۰/۸۲۱۰۴	۰/۰۸۶۵۴
زیرساخت‌ها و تأمین فناوری و ارتباطات	کشاورزی	۱۰۰	۳/۳۷۳۳	۰/۵۶۷۱۱	۰/۰۵۶۷۱
	صنعتی	۹۰	۳/۳۵۹۳	۰/۵۸۹۶۱	۰/۰۶۲۱۵
عملکرد و تصمیم‌گیری در سطح تعاونی	کشاورزی	۱۰۰	۳/۵۳۳۳	۰/۴۰۴۲۸	۰/۰۴۰۴۳
	صنعتی	۹۰	۳/۵۱۳۹	۰/۴۰۷۳۴	۰/۰۴۲۹۴

مأخذ: یافته‌های پژوهش

صنعتی استان زنجان، نشان می‌دهد که در دو زیر شاخص تأمین و آماده‌سازی زیرساخت‌های فیزیکی و

بررسی تفاوت زیرشاخص‌های زیرساختی - نهادی مؤثر در رقابت‌پذیری شرکت‌های تعاونی کشاورزی و

که در هر سه زیرشاخص، مشکلات شرکت‌های تعاونی کشاورزی نسبت به شرکت‌های تعاونی‌های صنعتی استان شدیدتر است.

عمومی و عملکرد و تصمیم‌گیری در سطح شرکت‌های تعاونی تفاوت معنی‌داری بین دو گروه تعاونی‌های کشاورزی و صنعتی وجود دارد. به‌گونه‌ای

جدول ۱۷. آزمون تفاوت واریانس مؤلفه‌های زیرساختی- نهادی رقابت‌پذیری شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی

مؤلفه‌ها	گروه	آزمون برابری واریانس لیون		آزمون t برای برابری میانگین‌ها درجه آزادی = ۱۸۸			
		F	معنی‌داری	آماره آزمون t	معنی‌داری دوگانه	تفاوت میانگین	انحراف میانگین
تأمین و آماده‌سازی زیرساخت‌های فیزیکی و عمومی	کشاورزی	۰/۰۰۱	۰/۹۷۸	۰/۰۲۲	۰/۹۸۳	۰/۱۱۹۵۰	۰/۲۳۳۱۳
زیرساخت‌ها و تأمین فناوری و ارتباطات	کشاورزی	۰/۱۶۵	۰/۶۸۵	۰/۱۶۷	۰/۸۶۷	۰/۰۸۳۹۶	۰/۱۵۱۵۶
نهادی مرتبط با عملکرد و تصمیم‌گیری	کشاورزی	۰/۰۲۰	۰/۸۸۹	۰/۳۳۰	۰/۷۴۲	۰/۰۵۸۹۵	۰/۰۹۶۸۵
	صنعتی			۰/۳۳۰	۰/۹۸۳	۰/۰۵۸۹۷	۰/۰۹۶۹۰

مأخذ: یافته‌های پژوهش

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

در این مطالعه، شاخص‌های رقابت‌پذیری شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی فعال در استان زنجان شامل شاخص اقتصادی، شاخص اجتماعی- فرهنگی، شاخص مدیریتی و شاخص زیرساختی - نهادی مورد بررسی و ارزیابی قرار گرفت. نتایج نشان داد که از بین این شاخص‌ها، شاخص‌های اقتصادی و زیرساختی در بیشتر شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی نسبت به سایر شاخص‌ها از اهمیت بیشتری برخوردار هستند. همچنین شاخص مدیریتی و شاخص فرهنگی- اجتماعی در شرکت‌های تعاونی صنعتی نسبت به شرکت‌های تعاونی کشاورزی بیشتر است. در حالی که چالش‌های اقتصادی، زیرساختی- نهادی در شرکت‌های تعاونی کشاورزی نسبت به شرکت‌های تعاونی صنعتی بالاتر است. نتایج این بخش با یافته‌های مطالعات آقازاده و همکاران (Aghazadeh et al., 2007)، استادی و حبیبی (Ostadi & Habibi, 2009)،

ورامینی و همکاران (Varamini et al., 2020)، علیجانی و همکاران (Alijani et al., 2021) و کلانتری و همکاران (Kalantari et al., 2022) مطابقت و همخوانی دارد. علاوه بر آن، نتایج حاکی از وجود رابطه معنی‌دار در شاخص‌های حمایت مالی و سرمایه‌گذاری، نوسانات بازار، ریسک‌پذیری و نوآوری، هزینه تولید و بازاریابی و فروش است. این نتایج هم با یافته‌های کرباسی و اوحدی (Karbasi & Ohadi, 2011) و کلانتری و همکاران (Kalantari et al., 2022) همسو است. همچنین نتایج حاکی از وجود بیشترین چالش در هزینه تولید و بازاریابی و نوسانات بازار است. مقدار آماره F نشان می‌دهد که اختلاف معنی‌داری بین زیرشاخص‌های اقتصادی در بین دو گروه شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی وجود ندارد ولی در شاخص‌های نوسانات بازار، ریسک‌پذیری و نوآوری، هزینه تولید و بازاریابی و فروش؛ مشکلات شرکت‌های تعاونی صنعتی از شرکت‌های تعاونی کشاورزی بیشتر است.

شرکت‌های تعاونی کشاورزی نسبت به شرکت‌های تعاونی صنعتی بیشتر است. نتایج تحلیل همبستگی بین ویژگی‌های فردی پاسخگویان و چالش‌های چهار گروه اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی، زیرساختی و نهادی و مدیریتی شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی استان زنجان نشان داد که بین سطح تحصیلات اعضا و چالش‌های زیرساختی- نهادی، همبستگی معنی‌داری وجود دارد؛ به طوری که با افزایش سطح تحصیلات اعضا، این چالش‌ها کاهش یافته است. علاوه بر آن، ارتباط سطح تحصیلات پاسخگویان با چالش‌های اجتماعی و فرهنگی شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی استان زنجان معنی‌دار است. در حالی که بین سن پاسخگویان و جنسیت آنان با چالش‌های چهارگانه فوق هیچ رابطه معنی‌داری مشاهده نمی‌شود؛ بنابراین می‌توان گفت که سن و جنسیت پاسخگویان تأثیر معنی‌داری در رقابت‌پذیری شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی استان زنجان ندارد. یکی دیگر از یافته‌های مطالعه حاضر این است که میزان تحصیلات رابطه مثبت و معنی‌داری با پیشبرد اهداف تعاونی‌ها و نیز رقابت‌پذیری آنان دارد که این یافته با نتایج ساعی و همکاران (Saei et al., 2020) و میمنت‌آبادی و همکاران (Meymanatabadi et al., 2018) همخوانی دارد.

در مورد شاخص‌های اقتصادی می‌توان گفت که در چند سال اخیر روند افزایشی قیمت ارز منجر به افزایش هزینه‌های تولید در تعاونی‌ها شده است. بر اساس داده‌های تحقیق، افزایش هزینه‌های تولید به طور مستقیم در کاهش و یا از بین رفتن توان رقابت در تعاونی‌ها نقش دارد؛ بنابراین دولت باید جهت افزایش میزان ورود سرمایه‌گذاران جدید به شرکت‌های تعاونی، برنامه‌ریزی مناسبی انجام دهد. با توجه به مسائل و چالش‌های پیش روی اکثر شرکت‌های تعاونی، روزبه‌روز میزان جذابیت این گونه بنگاه‌های

در این پژوهش برای ارزیابی میزان مطلوبیت شاخص‌های مدیریتی رقابت‌پذیری در شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی استان زنجان از آزمون t بهره‌گیری شد. نتایج این آزمون نشان داد که اختلاف معنی‌داری بین زیرشاخص‌های مورد مطالعه در سطح ۹۹ درصد وجود دارد و مهم‌ترین چالش‌ها در این زمینه به ترتیب زیرشاخص تجربه و تخصص و زیرشاخص برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری است. این نتایج هم با نتایج پژوهش کرباسی و اوحدی (Karbasi & Ohadi, 2011) همسو بوده و مؤید آن است.

همچنین نتایج نشان داد که ساختار فرهنگی و اجتماعی حاکم بر شرکت‌های تعاونی مهم‌ترین چالش بوده ولی تفاوت معنی‌داری در بین شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی استان زنجان در این شاخص‌ها وجود ندارد. با این وجود، می‌توان گفت که در ساختار فرهنگی حاکم؛ ضعف آموزش و مهارت‌آموزی در بین شرکت‌های تعاونی صنعتی استان زنجان در مقایسه با شرکت‌های تعاونی کشاورزی استان بیشتر است. این نتایج هم در راستای یافته‌های ساعی و همکاران (Saei et al., 2020) است.

نتایج بررسی مطلوبیت شاخص‌های زیرساختی- نهادی مؤثر در رقابت‌پذیری شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی استان زنجان نشان داد که از بین سه زیرشاخص تأمین و آماده‌سازی زیرساخت‌های فیزیکی و عمومی، زیرساخت‌ها و تأمین فناوری و ارتباطات، نهادی مرتبط با عملکرد و تصمیم‌گیری در بین شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی؛ مهم‌ترین چالش از دیدگاه پاسخگویان زیرساخت مربوط به عملکرد و تصمیم‌گیری در سطح تعاونی‌ها و بعد از آن زیرساخت‌ها و تأمین فناوری و ارتباطات است. از طرف دیگر، بررسی تفاوت بین دو گروه از شرکت‌های تعاونی، تفاوت معنی‌داری را نشان نمی‌دهد. به طوری که در هر ۳ شاخص مورد بررسی، مشکلات

مهمی در بهبود رقابت‌پذیری دارد، می‌توان به موارد زیر اشاره کرد.

افزایش همکاری و دریافت مشاوره اقتصادی برای مدیریت هزینه تولید، عرضه و فروش محصولات و خدمات تعاونی‌ها

• توجه به موضوع ریسک‌پذیری و ریسک‌گریزی شرکت‌های تعاونی.

ایجاد و تقویت زنجیره ارزش در بین تعاونی‌های کشاورزی و صنعتی.

برنامه‌ریزی جهت تولید محصولات و خدمات جدید و باکیفیت در بین تعاونی‌های کشاورزی و صنعتی.

برنامه‌ریزی در جهت استفاده از روش‌های جدید بازاریابی و بازار رسانی محصولات و خدمات.

شاخص‌های مدیریتی

استفاده از نیروهای آموزش‌دیده و متخصص در ساختار مدیریتی تعاونی‌ها.

• استفاده از سازوکارهای مناسب جهت تبلیغات محصولات و خدمات تعاونی‌ها.

برنامه‌ریزی جهت تولید محصولات و ارائه خدمات استاندارد و مطابق با شاخص‌های جهانی.

افزایش زمینه مشارکت اعضا در پیشبرد اهداف تعاونی‌ها.

افزایش همکاری با بخش‌های تحقیقاتی در جهت افزایش میزان بهره‌وری.

توجه به موضوع نشان‌های تجاری و برند سازی برای محصولات تولیدی در تعاونی‌ها.

• ارتباط مستمر با مشتریان جهت دریافت بازخوردهای مثبت و منفی.

تمرکز بر نیازهای مشتریان و احترام به اصول مشتری‌مداری در تعاونی‌ها

استفاده از تجربیات شرکت‌های تعاونی موفق.

اقتصادی برای سرمایه‌گذاران کم‌تر می‌شود. بر این اساس، نبود سیاست‌گذاری مناسب و وجود چالش‌های گوناگون در مقابل اقتصادی و همچنین دخالت و تأثیر مسائل اقتصادی و مدیریتی، عرصه را برای فعالیت شرکت‌های تعاونی در استان تنگ کرده و آن‌ها را تا مرحله غیرفعال شدن پیش برده است. این نتایج با یافته‌های کرباسی و اوحدی (Karbasi & Ohadi, 2011)، جمینی و همکاران (Jamini et al., 2022) و کلانتری و همکاران (Kalantari et al., 2022) مطابقت و همخوانی دارد.

با توجه به ضرورت دریافت منابع مالی و اعتباری از موسسه‌های مالی و اعتباری در جهت ایجاد و یا توسعه فعالیت‌های شرکت‌های تعاونی، اکثر سرمایه‌گذاران به سبب ضعف سیستم حمایت مالی و اعتباری دولت با مشکلات متعددی روبرو شده‌اند. بر این اساس، برای بهبود رقابت‌پذیری ضروری است که با یک سیستم مناسب و کارآمد مشکل تأمین سرمایه شرکت‌های تعاونی را برطرف کرد. چرا که اکثر شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی زنجان با کمبود شدید سرمایه و از همه مهم‌تر، نقدینگی روبرو هستند و یکی از مهم‌ترین علل ناتوانی رقابت‌پذیری شرکت‌های تعاونی استان، دسترسی نداشتن به موقع به منابع مالی و تسهیلات بانکی است. همچنین تخصیص جوایز مالی و اعتباری برای تعاونی‌های موفق با هدف ایجاد و تقویت رقابت‌پذیری شرکت‌های تعاونی نقش مهمی در افزایش رقابت‌پذیری خواهد داشت. بر اساس نتایج مطالعه، فعالان اقتصادی و سرمایه‌گذاران در شرکت‌های تعاونی‌های کشاورزی و صنعتی استان زنجان بر این باورند که دولت در خصوص ایجاد فضای رقابتی عملکرد مناسبی نداشته است. از این‌رو، تخصیص جوایز مالی و اعتباری برای تعاونی‌های موفق نقش بارزی در تقویت رقابت‌پذیری شرکت‌های تعاونی خواهد داشت. از جمله موارد دیگر که نقش

به اثربخشی و برآورده نمودن انتظارات پیش‌بینی شده را به همراه داشته باشد.

توجه به موضوع فن بازار و افزایش ارتباط با پارک‌های علم و فناوری.

توجه به موضوع ابتکار و نوآوری و توجه به خلاقیت اعضای تعاونی‌ها.

استفاده از نیروی انسانی ماهر و متخصص در تعاونی‌ها.

توجه به نیازهای آموزشی اعضای تعاونی.

مشارکت نویسندگان

علیرضا رابط (مفهوم‌پردازی، روش‌شناسی، بررسی اطلاعات و پایش، بازبینی و ویرایش و نظارت و سرپرستی).

محرم عین‌اللهی احمدآبادی (مفهوم‌پردازی، روش‌شناسی، بررسی اطلاعات و پایش).

تشکر و قدرانی

این پژوهش در مرکز تحقیقات و آموزش کشاورزی و منابع طبیعی استان زنجان و با حمایت مالی اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی استان زنجان انجام شده است.

نویسندگان مقاله بدین‌وسیله از همکاری معنوی و مادی این نهادها تقدیر و تشکر می‌کنند.

استفاده از روش‌های مدیریت نوین تولید و فروش محصولات و خدمات در تعاونی‌ها.

برنامه‌ریزی جهت افزایش تنوع برای محصولات و خدمات تولیدشده در تعاونی‌ها.

شاخص‌های زیرساختی - نهادی

• استفاده از سیستم اطلاعات نوین و بهبود روش‌های اطلاع‌رسانی و برخورداری از آمار و اطلاعات دقیق بازار.

ایجاد و تقویت زیرساخت‌ها متناسب با شرایط اقتصادی و اجتماعی.

• برخورداری از سیستم انبارداری مناسب در تعاونی‌ها.

برنامه‌ریزی جهت دستیابی به فناوری‌های جدید و انحصاری.

ایجاد و افزایش ارتباط مناسب با واحدهای صنفی.

شاخص‌های اجتماعی - فرهنگی

• با توجه به اهمیت آموزش، پیشنهاد می‌شود در شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی استان زنجان برنامه‌های آموزشی عمومی و تخصصی برگزار گردد. محتوای دوره‌های آموزشی باید هماهنگی لازم با نیازهای اعضا و شرکت‌کنندگان داشته باشد تا منجر

References

- Aghazadeh, H., Estiri, M. & Osanlou, B. (2007). Competitiveness of Iranian enterprises. *Quarterly Journal of Economic Research*, 7 (3), 38-58. (In Persian). <https://doi.org/20.1001.1.17356768.1386.7.3.5.9>.
- Ahmadian, A. (2015). Assess the competitiveness of the banking industry in Iran. *Journal of Monetary and Banking Research*, 7 (22), 507-532. (In Persian). <https://jmbr.mbri.ac.ir/article-1-228-fa.html>.
- Ajouidani, E., Yavari, Gh., Mahmoudi, A., Khaledi, M. & Nikoukar, A. (2019). Barriers to the development of agricultural production cooperatives strategic agricultural products with emphasis on government supportive policies (integration). *Journal of Cooperation and Agriculture*, 9 (35), 198-181. (In Persian). <https://doi.org/10.22034/ajcoop.2020.125728>.
- Alijani, F., Valedein-Asl, S. & Mohammadzadeh Nasrabadi, M. (2021). Analysis and explanation of effective components of rural cooperatives on rural development (Case study of Ardabil province). *Journal of cooperation and agriculture*, 10 (38), 62-83. (In Persian). <https://doi.org/10.22034/AJCOOP.2021.126283>.
- Ambastha, A. Momaya, K. (2004). Competitiveness of firms: Review of theory, frameworks and models. *Singapore Management Review*, 26 (1), 45-61. <https://doi.org/10.1142/s0217590821500259>.

- Amin Bidakhti, A.A. & Zargar, S.M. (2011). Investigating the obstacles in the development of SMEs and providing a framework for supporting these enterprises. *Work and Society*, 138, 34- 48. (In Persian). <https://doi.org/10.1177/0266242609102275>.
- Baumann, C. & Hamin, H. (2011). The role of culture, competitiveness and economic performance in explaining academic performance: a global market analysis for international student segmentation. *Journal of Marketing for Higher Education*, 21(2), 181-201. <https://doi.org/10.1080/08841241.2011.623729>.
- Brandão, J.B. & Breitenbach, R. (2019). What are the main problems in the management of rural cooperatives in Southern Brazil? *Land use policy*, 85, 121-129. <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2019.03.047>.
- Comanescu, E.L., Ponea, I.A., Cornelia, P.S., & Ponea, M.G. (2018). Competitiveness of companies in the competitive environment, the essential question of performance management. *International conference Knowledge-Based Organization, 2018*.
- Constitutional Council. (2023). the Constitution of the Islamic Republic of Iran. Retrieved from <https://www.shora-gc.ir/en> (In Persian).
- CORC (2023). Central Organization for Rural Cooperatives of Iran. Retrieved from <https://www.corc.ir> (In Persian).
- Dehghani Soltani, M., Farsizadeh, H., Hemmati, A. & Raofi, M. (2016). Investigating the affecting factors on competitiveness in industrial cooperatives of Kerman by structural equation method. Ministry of Cooperatives, Labor and Social Welfare, 1-140. (In Persian).
- Gharakhani Dehsorkhi, M., Aghakhani, U. & Pasandideh, A. (2015). Examining the concept of competitiveness with an innovation approach in the knowledge-based economy for selected countries. *International Conference on Strategic Management, 2015*. (In Persian).
- Hafeznia, M.R. (2016). An introduction to the research methodology in Humanities. SAMT Publications, Tehran, Iran. (In Persian).
- Hassanzadeh, K. Choobchian, S. Karami Dehkordi, I. & Momenpour, Y. (2023). The role of rural production cooperatives in improving rural households' welfare in the Miandoab Township. *Journal of Cooperation and Agriculture*, 12(45), 1-23. (In Persian). <https://doi.org/10.22034/ajcoop.2023.318707.1753>.
- Jamini, D., Shamsoddini, A., & Jamshidi, A. (2022). Investigating the role of social capital on the performance of rural cooperatives in Fars province. *Journal of Cooperation and Agriculture*, 11 (42), 31-52. (In Persian). <https://doi.org/10.22034/ajcoop.2022.297403.1710>.
- Junior, O.P.O. & Wander, A.E. (2021). Factors for the success of agricultural cooperatives in Brazil. *Journal of Agriculture and Rural Development in the Tropics and Subtropics (JARTS)*, 122(1), 27-42. <https://doi.org/10.17170/kobra-202102113202>.
- Kalantari, Kh., Asadi, A., Adeli, M. & Mohammadi, M. (2022). Assessing of incentive and deterrent factors affecting the success of agricultural cooperatives in Alborz province (Case study of Savojbolagh Township). *Journal of Cooperation and Agriculture*, 11 (42), 216 -192. (In Persian). <https://doi.org/10.22034/AJCOOP.2022.320016.1756>.
- Karbasi, A. & Ohadi, N. (2011). Estimating the economic efficiency of agricultural production cooperatives, a case study of Sirjan city. *Cooperation*, 6, 1-20. (In Persian). <https://doi.org/20.1001.1.27835464.1390.22.6.1.2>
- Khorat, F. & Bakhshandeh, Gh. (2016). Investigating and identifying the competitiveness factors of industrial cooperative companies (case study of Ahvaz industrial cooperative companies). *The first conference of accounting, management and economy with the dynamic approach of the national economy, Malayer, Iran, 2016*. (In Persian).
- Kordbacheh, H. & Emami, S. (2011). Market structure and R&D expenditures in Iran's manufacturing industries. *Quarterly of Applied Economic Studies of Iran*, 1 (4), 63-89. (In Persian). <https://doi.org/20.1001.1.23222530.1391.1.4.3.1>.
- Kotler, P. & Armstrong, G. (2018). *Principles of marketing*. Prentice Hall.
- Liu, C.H. (2017). Creating competitive advantage: linking perspectives of organization learning, innovation behavior and intellectual capital. *International Journal of Hospitality Management*, 66, 13-23. <https://doi.org/10.1016/j.ijhm.2017.06.013>.
- Makin, A.J. & Ratnasiri, S. (2015). Competitiveness and government expenditure: the Australian example. *Economic Modeling*, 49, 154-161. <https://doi.org/10.1016/j.econmod.2015.04.003>.

- Mashhadi, A. (2014). The effect of market competition on the fluctuations of companies' profits. Master's Thesis, Industrial Management, University of Raja, Qazvin. Iran. Retrieved from <https://raja.ac.ir>.
- MCLS (2022). Ministry of Cooperation, Labor and Social Welfare. General Department of Cooperation, Labor and Social Welfare of Zanjan Province. Retrieved from <https://zanjan.mcls.gov.ir>.
- Mehrgan, M. & Asgharizadeh, E., & Safari, H. (2008). Designing a model for corporate competitiveness measurement through structural equation model: case study: Iran's national petrochemical company. *Iranian Journal of Trade Studies*, 46, 1-36. (In Persian). https://pajooeshnameh.itsr.ir/article_700804_1de3c35d217dc341da14783812b934f9.pdf.
- Meymanatabadi, A., Hosseini, S.Sh. Pedram, A. & Heidari, A. (2020). Determination of the most important factors affecting cooperatives economy in Iran in the next decade using grounded theory. *Journal of Cooperation and Agriculture*, 9 (34), 1-31. (In Persian). <https://doi.org/10.22034/ajcoop.2020.119531>.
- Mirahsani, M. (2012). Competitiveness indicators of Iran and some countries in the world from the perspective of the report of the world economic forum (2013-2014). *Economic Journal*, 9 and 10, 107-128. (In Persian). Retrieved from <http://ejip.ir/article-1-162-fa.html>.
- Mirfardi, A., Ahmadi, S., & Rostami, J. (2017). The investigation of the impact of the social capital aspects on the performance of agricultural and industrial cooperatives in Boyer-Ahmad County. *Journal of Applied Sociology*, 28(4), 31-52. <https://doi.org/10.22108/jas.2017.21704>
- Moon, S., & Lee, S.H. (2020). A strategy for sustainable development of cooperatives in developing countries: the success and failure case of agricultural cooperatives in Musambira sector, Rwanda. *Sustainability*, 12 (20), 8632. <https://doi.org/10.3390/su12208632>.
- Ostadi, H. & Habibi, Sh. (2009). A study of strategies for increasing the cooperative sector share in national economy regarding the article of constitutional law: a case study of Kohgiluyeh and Bouyer Ahmad province. *Cooperative Quarterly*, 208 - 209, 29-39. (In Persian). <https://doi.org/20.1001.1.27835464.1388.20.208209.3.6>.
- Parliament. (2018). Iran's Monitoring report of national index of business environment. (In Persian). Retrieved from <https://rc.majlis.ir/fa>.
- Rahimi, H., Mohammadi, A. & Haghghatian, M. (2021). Sociological explanation of the relationship between 'member participation' and 'success' of agricultural cooperatives, case study: agricultural cooperatives of Lorestan province. *Journal of Rural Research*, 12 (2), 388-403. (In Persian). <https://doi.org/10.22059/jrur.2021.315255.1595>.
- Rasekhi, S., Gilak Hakimabadi, M.T. & Jabbari, V. (2016). Determining factors of Iran's competitiveness in the agricultural sector. *Agricultural Economics Research*, 8 (2), 17- 45. (In Persian). <https://doi.org/20.1001.1.20086407.1395.8.30.2.4>.
- Sadeghi, S. & Ghasemi, A.R. (2016). Identifying and ranking the factors affecting the competitiveness of the supply chain using PLS-FAHP techniques (case study: Payam Shoe Company). *Industrial Management*, 12 (42), 15-34. (In Persian). <https://doi.org/10.31295/ijbem.v1n1.26>.
- Saei, F.S., Dashti, G., Hosseinzad, J., & Yadavar, H. (2020). Evaluating and comparing the technical efficiency of water users association in Maragheh County. *Cooperation and Agriculture*, 8(32), 27-49. (In Persian). <https://doi.org/10.22034/ajcoop.2020.106415>.
- Shirkavand, Sh. (2014). The role of competitive space in market development. Retrieved from <http://eghtesadgardan.ir> (In Persian).
- Shokrkhodaii, F. & Forozanfard, H. (2015). Designing a ranking model for the competitiveness of economic enterprises, a case study: Iran's pharmaceutical industry. *Management and accounting conference, 2015*, pp. 1-22. (In Persian).
- Tafvizi Vani, A., Peidaii, M.M. & Samdeliri, B. (2015). Predicting the success rate of small and medium cooperative companies using neural network. *Work and Society*, 190: 30-48. (In Persian). <https://ensani.ir/file/download/article/20160829130346-9625-459.pdf>
- Valibeigi, H. & Panahi, F. (2010). Iran's position in the world economy compared to selected countries (from the perspective of the HDI, economic freedom and business environment). *Business Reviews*, 42, 42-27. <https://barresybazargani.itsr.ir>.
- Varamini, N., Rezvanfar, A., Movahhed Mohammadi, S.H., & Pishbin, S.A. (2020). Competitiveness analysis in agricultural Cooperatives: the role of organizational learning and organizational innovation, case of agricultural cooperatives of Tehran province. *Journal of Rural Research*, 11(2), 332-349. (In Persian). <http://dx.doi.org/10.22059/jrur.2020.297182.1454>.

- Zandhessami, H. & Ashtianipour, Z. (2013). An evaluation of technological Innovation capabilities impact on the competitiveness of small & medium enterprises. *Innovation Management Journal*, 2(2), 1-24. https://www.nowavari.ir/article_14631.html
- Zare Shahabadi, A., Hajizadeh Meymandi, M. & Saiarkhalaj, H. (2014). The socio- cultural factors related with success of production cooperatives in Yazd city. *Social Sciences*, 9 (28), 61-90. (In Persian). <https://doi.org/10.22055/qjisd.2015.11939>.

